

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

“ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ”

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

**Η ΔΙΚΑΝΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ
ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ ΚΑΙ
Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ
ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ ΣΤΟ
ΑΙΓΑΙΟ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Τσούκλα Κλεοπάτρα
Α.Μ.: 1220M034**

Αθήνα, Ιανουάριος 2022

Τριμελής Επιτροπή:

Μαρούδα Μαρία Ντ., Επίκουρη Καθηγήτρια Διεθνούς Δικαίου /Ανθρωπιστικού Δικαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών, (Επιβλέπουσα),

Περράκης Στέλιος, Ομότιμος Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου του Πάντειου Πανεπιστημίου, Κοσμήτορας της Νομικής Σχολής Νεάπολις Πάφου

Λιάκουρας Πέτρος, Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου Σχολή Οικονομικών, Επιχειρηματικών και Διεθνών Σπουδών Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Πανεπιστημίου Πειραιώς

Copyright © Κλεοπάτρα Τσούκλα, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

Πρόλογος

Εισαγωγή

1. Ο ορισμός και η φύση των δικαιωμάτων της υφαλοκρηπίδας
2. Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας σύμφωνα με την UNCLOS III
3. Η συνεισφορά των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας

A. Η δικανική συλλογιστική του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης αναφορικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας

1. Η έννοια της ευθυδικίας και του ευθύδικου αποτελέσματος
2. Οι μέθοδοι οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας
3. Οι ειδικές/σχετικές περιστάσεις

A) Γεωγραφικοί παράγοντες

B) Τα νησιά ως σχετική περίπτωση

Γ) Η ασφάλεια

Δ) Η συμπεριφορά των κρατών

4. Το τεστ της αναλογικότητας

5. Η σύνδεση του “δικαιώματος” και των “σχετικών περιστάσεων”- Το συμπέρασμα

B. Case study: Η προοπτική της δικαστικής οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο

Εφαρμογή της μεθόδου οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας του Διεθνούς Δικαστηρίου στην ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα

1. “Επίμονος αντιρρησίας” στο Αιγαίο
2. Η Συμμετοχή της Τουρκίας στις διαπραγματεύσεις για τη Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας (1982)
3. Το συνυποσχετικό
4. Το εφαρμοστέο δίκαιο
5. Οι ισχυρισμοί Ελλάδας και Τουρκίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης
6. **Υπόθεση εργασίας: Ο δικανικός συλλογισμός του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης επί της ελληνοτουρκικής διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο**

A) Η μέθοδος οριοθέτησης

B) Το καθεστώς των νησιών

Γ) Το μήκος των ακτών

Γ) Η Συμφωνία Τουρκίας-Λιβύης (2019) και τα δικαιώματα τρίτων κρατών

Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

Αρθρογραφία

Νομολογία

Θεσμικά κείμενα

Σε πρώτο στάδιο, σκοπός του εν θέματι πονήματος είναι η ανάδειξη της πλούσιας και ενδιαφέρουσας δικανικής συλλογιστικής του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, όπως έχει αναπτυχθεί μέσα από τη νομολογία του δικαστηρίου, κυρίως επί τη βάση των σχετικών περιστάσεων και της έννοιας του “ευθύδικου αποτελέσματος”. Οι προαναφερθείσες έννοιες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ενέχουν μεγάλη νομική αξία ως προς την μελέτη τους.

Αναμφισβήτητα, το δικαστήριο ήδη από την Υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, το 1969 μέχρι και σήμερα έχει εξελίξει τη δικανική του συλλογιστική και έχει αναπτύξει μια περισσότερο μεθοδολογική προσέγγιση της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Η αντίληψη και η κατανόηση της συλλογιστικής του δικαστηρίου αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για τα παράκτια κράτη όσον αφορά συμφωνίες οριοθέτησης καθώς και μελλοντική προσφυγή για θαλάσσιες διαφορές, ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

Σε έναν δεύτερο χρόνο, και αφού έχει αναπτυχθεί η δικανική συλλογιστική του δικαστηρίου και έχουν εξαχθεί συμπεράσματα ως προς την μεθοδολογία του και την ανάλυση αυτής, θα γίνει προσπάθεια εφαρμογής της σχετικής συλλογιστικής σε μια πιθανή ελληνοτουρκική προσφυγή ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, τόσο σε ζητήματα προδικαστικά, όσο και ζητήματα ουσίας, πάντα βασιζόμενη στη νομολογία του δικαστηρίου.

Στο πλαίσιο της εν θέματι εργασίας, αναφέρεται η πλούσια νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, σε υποθέσεις οριοθετήσεων υφαλοκρηπίδας, αλλά και αποφάσεις έτερων δικαστηρίων, για τις οποίες έχει γίνει αναφορά στη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου, λόγω της βαρύνουσας σημασίας τους, όπως η υπόθεση *Σλοβενία/Κροατία* και η *δικογραφία για την Νότια Σινική Θάλασσα*. Ωστόσο, η εργασία αυτή εστιάζει κατά κύριο λόγο στην ανάπτυξη της νομολογίας του Διεθνούς Δικαστηρίου, καθώς αποτελεί το κύριο όργανο των Ηνωμένων Εθνών, με σημαντικό ρόλο στην επίλυση των νομικών διαφορών των κρατών και λόγω της μακροχρόνιας εμπειρίας του σε ζητήματα οριοθετήσεων.

Το συγκεκριμένο πόνημα αποτελεί μια επιστημονική μελέτη με πολλές πρακτικές όψεις. Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας αποτελεί μεν εκ πρώτης όψεως μια τεχνική μέθοδο, ωστόσο η οδήγηση προς το τελικό αποτέλεσμα στηρίζεται σε μια πλούσια συλλογιστική πορεία, την οποία το

δικαστήριο έχει αναπτύξει τα τελευταία πενήντα έτη, με πολύ ενδιαφέρον τρόπο, και ιδίως χρησιμοποιώντας στο κείμενο της δικαστικής απόφασης νομικές έννοιες, όπως η ευθυδικία, αρκετά μυστηριώδεις. Έννοιες όπως η ευθυδικία έχουν χρησιμοποιηθεί αρκετές φορές από παράκτια κράτη καταχρηστικώς και χωρίς να ανταποκρίνονται στην πραγματική έννοια του όρου. Ωστόσο, η μελέτη της νομολογίας, βοηθά σε σημαντικό βαθμό να γίνει αντιληπτή η συλλογιστική του δικαστηρίου επί των συγκεκριμένων εννοιών και να διευκρινιστεί η χρήση τους από το δικαστήριο.

Η ιστορία του θεσμού της υφαλοκρηπίδας ξεκινά το 1945 με την Διακήρυξη Τρούμαν σχετικά με την *“Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών αναφορικά με τους φυσικούς πόρους του υπεδάφους και του θαλασσιού βυθού της υφαλοκρηπίδας”*. Έκτοτε και μέσα από μια σειρά θεσμικών κειμένων, το νομικό καθεστώς της υφαλοκρηπίδας έχει εδραιωθεί και εξελιχθεί.

1. Ορισμός και φύση των δικαιωμάτων της υφαλοκρηπίδας

Ο ορισμός της υφαλοκρηπίδας αποτέλεσε για αρκετά χρόνια ένα δυσπρόσιτο σημείο. Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ, το 1950, έκανε μια πρώτη προσπάθεια στο άρθρο 1 του *Σχεδίου Άρθρων για την υφαλοκρηπίδα και σχετικών ζητημάτων*, το κριτήριο της εκμετάλλευσης του βυθού¹. Λίγα χρόνια αργότερα, στη Συνδιάσκεψη της Γενεύης, το 1958, αποφασίστηκε να προστεθεί στο θεσμικό κείμενο τόσο το κριτήριο της εκμετάλλευσης όσο και το κριτήριο του βάθους.² Από ορισμένα κράτη, ο όρος που δόθηκε αντιμετωπίστηκε με σαρκασμό...Για παράδειγμα, ο αντιπρόσωπος της Γουατεμάλας, ανέφερε πως ο ορισμός μοιάζει με εντολή προς οδηγό αυτοκινήτου να τρέχει με ταχύτητα 100 χλμ την ώρα εκτός κι αν μπορεί με το αυτοκίνητο του να τρέξει πιο γρήγορα!³ Με τη Σύμβαση του Montego Bay, το 1982, η Τρίτη Συνδιάσκεψη για το δίκαιο της θάλασσας, απομακρύνθηκε από το κριτήριο της εκμετάλλευσης, το οποίο κυριαρχούσε στις προηγούμενες συμβάσεις και πλέον, λόγω πολιτικών συμβιβασμών, εισήγαγε το κριτήριο της απόστασης, καθώς κι ένα γεωλογικό κριτήριο.

Αναφορικά με τα δικαιώματα τα οποία κατέχει το παράκτιο κράτος στην υφαλοκρηπίδα, η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου αρχικά ακολούθησε τους όρους “δικαιοδοσία” και “έλεγχος”, τους οποίους χρησιμοποιούσε και η Διακήρυξη Τρούμαν, ωστόσο μετά από εισήγηση του καθηγητή Ι.Σπυρόπουλου, η Επιτροπή απομακρύνθηκε από αυτούς τους όρους και υιοθέτησε τον όρο “κυριαρχικά δικαιώματα” που έκτοτε χαρακτηρίζει άμεσα το νομικό καθεστώς της

---

¹ Draft Articles on the continental shelf and related subjects, prepared by the International Law Commission, 1951

² Article 1, Geneva Convention on the Continental Shelf, 1958:

For the purpose of these articles, the term “continental shelf” is used as referring (a) to the seabed and subsoil of the submarine areas adjacent to the coast but outside the area of the territorial sea, to a depth of 200 metres or, beyond that limit, to where the depth of the superjacent waters admits of the exploitation of the natural resources of the said areas; (b) to the seabed and subsoil of similar submarine areas adjacent to the coasts of islands.

³ Ρούκουνας Εμμανουήλ, 2010, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 299

υφαλοκρηπίδας.⁴ Αναφορικά με τον ορισμό που δόθηκε στη νομολογία, είναι χαρακτηριστικό ότι στην Υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, το 1969, το Δικαστήριο, διευκρίνησε ότι το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας υφίσταται ως *ipso facto* και *ab initio*, ήτοι ότι το παράκτιο κράτος έχει “αποκλειστικά δικαιώματα” στην υφαλοκρηπίδα, χωρίς να απαιτείται η κήρυξη της τελευταίας με κάποια θεσμική πράξη, καθώς αποτελούν δικαιώματα που υφίστανται από τη γένεση του ως κράτος. Στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφερθεί η αρκετά διάσημη αρχή “η στεριά κυριαρχεί στη θάλασσα”, η οποία στην Υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, περιγράφηκε ως “η φυσική προέκταση της στεριάς στη θάλασσα”⁵, προσδίδοντας στην υφαλοκρηπίδα μια σχέση εξάρτησης με το έδαφος του παράκτιου κράτους.

2. Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας σύμφωνα με την UNCLOS III

Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα οικονομικής εκμετάλλευσης του εδάφους και του υπεδάφους του βυθού, από τα παράκτια κράτη, καθώς επίσης και παράγοντα ασφάλειας και ειρήνης στην εκάστοτε περιοχή.

Στη Συνδιάσκεψη για τις διαπραγματεύσεις της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας το 1982, είχαν διαμορφωθεί δύο λόμπι κρατών με αντιτιθέμενα συμφέροντα στις θάλασσες. Από τη μία βρίσκονταν τα κράτη τα οποία υποστήριζαν τη μέση γραμμή ως μέθοδο οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας και από την άλλη η ομάδα των κρατών που υποστήριζαν την οριοθέτηση με βάση “ευθύδικους κανόνες”. Το κείμενο της UNCLOS III, όπως και κάθε άλλη διεθνής συμφωνία, αποτελεί κείμενο συμβιβασμών αντιτιθέμενων συμφερόντων. Αυτό από τη μία προκαλεί ασάφειες στο νομικό κείμενο, ωστόσο από την άλλη επιτυγχάνεται η ρύθμιση μιας κατάστασης.

Πιο συγκεκριμένα, ένα ατέρμονο ζήτημα προβληματισμού αποτελεί η οριοθέτηση αντικείμενων ακτών, ζήτημα το οποίο ταλανίζει και τη χώρα μας στις θαλάσσιες σχέσεις της με την Τουρκία. Η UNCLOS III, αναφέρει στο άρθρο 83, τον τρόπο οριοθέτησης παρακείμενων η αντικείμενων ακτών. Σύμφωνα με το άρθρο, η οριοθέτηση στις εν θέματι περιπτώσεις οφείλει να γίνεται με διεθνή συμφωνία, επί τη βάση του διεθνούς δικαίου, όπως αναφέρεται και στο άρθρο 38

---

⁴ Ρούκουνας Ε., *supra* n.3, σελ 303

⁵ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, (2018) *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law*, Cambridge University Press, σελ.64

του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, ώστε να επιτευχθεί ένα δίκαιο αποτέλεσμα.⁶ Μια εξίσου συναφής διάταξη εμπεριείχε και η Σύμβαση της Γενεύης για την υφαλοκρηπίδα (1958), όπου στο άρθρο 6 υφίσταται και η αναφορά στις “ειδικές περιστάσεις”⁷, στοιχείο το οποίο παραλήφθηκε να συμπεριληφθεί στο σχετικό άρθρο της UNCLOS III, ωστόσο χρησιμοποιείται τακτικά στην μέθοδο του Διεθνούς Δικαστηρίου για τις οριοθετήσεις υφαλοκρηπίδας. Οι “σχετικές περιστάσεις”, αντί για “ειδικές περιστάσεις” όπως αναφέρονται πλέον στην πιο σύγχρονη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου, αποτελούν έναν καθοριστικό παράγοντα στην οριοθέτηση και στη διαμόρφωση της γραμμής μεταξύ των κρατών. Η κατανόηση των σχετικών περιστάσεων κρίνεται σημαντική, ιδίως ως προς τον τρόπο όπου οδηγούν στη νομική κρίση του Δικαστηρίου.

Συμπερασματικά, όπως αναφέρει κι ο καθηγητής D. Vidas, σε μια συμφωνία για θαλάσσια οριοθέτηση, κάθε κράτος διατηρεί, μεταξύ άλλων, την αυτονομία του πάνω στα δικά του δικαιώματα. Μπορεί, για παράδειγμα, να παραιτηθεί ή να εκχωρήσει σε άλλο κράτος ορισμένα από τα δικαιώματα που θα είχε διαφορετικά σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Πολιτικές, οικονομικές και άλλες εκτιμήσεις που μπορεί να έχουν τα κράτη στις αμοιβαίες σχέσεις τους μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να οδηγήσουν σε συμφωνίες που υιοθετούν μια θαλάσσια γραμμή οριοθέτησης, η οποία αντικατοπτρίζει το αποτέλεσμα συμβιβασμού επί των ανταγωνιστικών διεκδικήσεών τους, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, παραβλέποντας τα νομικά τους δικαιώματα, που απαιτούνται σε άλλη περίπτωση για την υποστήριξη αξιώσεών τους, βάσει του διεθνούς δικαίου. Ομοίως, τα κράτη δεν υποχρεούνται να ακολουθήσουν μια συγκεκριμένη μέθοδο οριοθέτησης εάν συμφωνούν, εφόσον το αποτέλεσμα δεν επηρεάζει τα δικαιώματα τρίτων κρατών ή δεν παραβιάζει κανόνα *jus cogens*.⁸

3. Η συνεισφορά των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας

Όπως είναι γνωστό η Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας, στο κεφάλαιο XV, προβλέπει ένα υποχρεωτικό μεν σύστημα επίλυσης διαφορών, ευέλικτο δε. Η ευελιξία αυτή εναπόκειται στην δυνατότητα των αντίδικων μερών να επιλέξουν το δικαιοδοτικό όργανο που θα επιληφθεί της διαφοράς τους, μέσα από μια ποικιλία δικαιοδοτικών οργάνων, είτε μόνιμων, ήτοι το Διεθνές

⁶ άρθρο 83§1: “The delimitation of the continental shelf between States with opposite or adjacent coasts shall be effected by agreement on the basis of international law, as referred to in Article 38 of the Statute of the International Court of Justice, in order to achieve an equitable solution.”

⁷ άρθρο 6§1 “...and unless another boundary line is justified by special circumstances...”

⁸ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, σελ. 39

Δικαστήριο της Χάγης ή το Διεθνές Δικαστήριο για το δίκαιο της θάλασσας, είτε ad hoc διαιτητικά δικαστήρια, όπως προβλέπει το άρθρο 287 της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας.⁹ Η ερμηνεία της σύμβασης από όλα αυτά τα δικαιοδοτικά όργανα ενέχει τον κίνδυνο της διατάραξης ή της δημιουργίας ασυνεπούς νομολογίας για το δίκαιο της θάλασσας.¹⁰ Δεν είναι τυχαίο ότι οι ακαδημαϊκές συζητήσεις στα μέσα του 2000, σχετικά με τον πρόβλημα του κατακερματισμού του διεθνούς δικαίου, περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων, και το σύστημα επίλυσης διαφορών της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας.¹¹

Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι η νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ερμηνεία του συμβατικού κειμένου, το οποίο περιείχε και αρκετές ασάφειες. Πιο συγκεκριμένα, κι όσον αφορά το νομικό καθεστώς της υφαλοκρηπίδας, διακρίνεται ότι αυτό δεν έχει παραμείνει αμετάβλητο, αλλά έχει εξελιχθεί τόσο μέσα από τα συμβατικά κείμενα, όσο και μέσα από την νομολογία των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων. Μάλιστα, το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, με την πλούσια και ενδιαφέρουσα νομολογία του έχει φωτίσει πολλές πτυχές των θεσμικών κειμένων που αφορούν την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και έχει αναπτύξει σταθερή μέθοδο οριοθέτησης, με ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα δικανική συλλογιστική.

Στην υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας (1969), το δικαστήριο για πρώτη φορά υπέδειξε ότι η μέθοδος της μέσης γραμμής, ήτοι το άρθρο 6 της Σύμβασης της Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα (1958), δεν αποτελεί κανόνα εθιμικού δικαίου, ωστόσο για τα κράτη με παρακείμενες ή αντικείμενες ακτές η μέση γραμμή αποτελεί τη μόνη μέθοδο οριοθέτησης. Τη συγκεκριμένη αρχή το Δικαστήριο φαίνεται να την τήρησε και εν μέρει στη νομολογία του και τα επόμενα χρόνια. Το Δικαστήριο αναπτύσσοντας την τριπλή μέθοδο του, ξεκινά τη διαδικασία οριοθέτησης πάντα με τη χρήση της μέσης γραμμής και στη συνέχεια τροποποιώντας την όποτε οι “σχετικές περιστάσεις” το επιτάσσουν, ώστε να επιτευχθεί ένα δίκαιο αποτέλεσμα, που να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας (τεστ αναλογικότητας). Είναι εντυπωσιακή η ανάπτυξη της μεθόδου οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας από το Δικαστήριο και η παγίωση της μεθόδου αυτής, με έναν χαρακτήρα σταθερό και “προβλέψιμο”.

Φυσικά, σπουδαίο ρόλο στην ανάπτυξη της νομολογίας γύρω από την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, έχουν και το Διεθνές Δικαστήριο για το δίκαιο της θάλασσας, καθώς και διαιτητικά δικαστήρια, με σημαντικές αποφάσεις, με αναφορές και στις αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου

---

⁹ Alina Miron, University of Angers, *The acquis judiciaire, a tool for harmonization in a decentralized system of litigation? A case-study in the law of the sea*, 2020

¹⁰ T. Treves, “Dispute Settlement in the Law of the Sea: Disorder or System?” in M. Kohen (ed.) *Promoting Justice, Human Rights and Conflict Resolution through International Law. Liber Amicorum Lucius Caflisch* (2007) 927.

¹¹ C. Greenwood, “Unity and Diversity in International Law” in Andenas and Bjorge (eds.) *Farewell to Fragmentation* (CUP 2015) 46

της Χάγης, όπως η υπόθεση Σλοβενία/Κροατία και η υπόθεση του Κόλπου της Βενγκάλης (Μπαγκλαντές/Μυανμάρ).

Σημειώνεται ότι μια νέα έννοια, που αναδύθηκε μέσα από τη νομολογία αποτελεί το *acquis judiciaire*, δηλαδή το δικαστηριακό δεδικασμένο, το οποίο πρώτη φορά διατυπώθηκε από τον δικαστή Wolfrum, στην υπόθεση Μπαγκλαντές/Μυανμάρ¹² και το οποίο σημαίνει την παραπομπή του δικαστή σε προγενέστερες αποφάσεις, θεμελιώνοντας με αυτό τον τρόπο σταθερή νομολογία και βάσεις για την ερμηνεία των νομικών κανόνων. Είναι γεγονός ότι η παραπομπή σε προγενέστερη νομολογία αποτελεί ένα φαινόμενο στις αποφάσεις πολλών δικαιοδοτικών οργάνων, μεταξύ αυτών και του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Το Διεθνές Δικαστήριο σε πολλές αποφάσεις του αναφέρεται σε προηγούμενη νομολογία του, αλλά ακόμη και σε νομολογία άλλων δικαιοδοτικών οργάνων, όπως για παράδειγμα του Διεθνούς Δικαστηρίου για το δίκαιο της θάλασσας και συγκεκριμένα στις αποφάσεις Μπαγκλαντές/Μυανμάρ, Σλοβενία/Κροατία. Ωστόσο, η έννοια του *acquis judiciaire* δεν έχει αναφερθεί ακόμα σε αρκετές αποφάσεις. Μένει να δούμε την εξέλιξη της.

Α. Η ΔΙΚΑΝΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ

Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, έχει αναπτύξει πλούσια και ενδιαφέρουσα, από νομικής αλλά και πολιτικής άποψης, νομολογία σχετικά με την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών, κυρίως όμως όσον αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Το δικαστήριο έχει σταθεροποιήσει την νομολογία του, κυρίως όμως έχει δημιουργήσει μια δικανική συλλογιστική και μεθοδολογία, την οποία και ακολουθεί τα τελευταία έτη σταθερά και η οποία θα αναλυθεί εκτενέστερα στη συνέχεια.

Καταρχήν, κρίνεται σκόπιμο να εξεταστεί η σημασία και ο ορισμός της δικανικής συλλογιστικής. Ενώπιον μιας νομικής διαφοράς, ο εφαρμοστής του δικαίου, ήτοι ο δικαστής, καλείται να αναλύσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης και να τα αναγάγει σε έναν νομικό κανόνα, έτσι ώστε να εξαχθεί ένα συμπέρασμα, μια απόφαση για την επίδικη διαφορά. Όπως αναλύεται και στη θεωρία, ο δικανικός συλλογισμός αποτελείται από την *μείζονα πρόταση*, η οποία αποτελεί τον εφαρμοστέο νομικό κανόνα, την *ελάχισονα πρόταση*, όπου περιγράφονται τα πραγματικά περιστατικά και εν τέλει, από το συμπέρασμα, όπου περιέχεται η διάγνωση της

---

¹² Delimitation of the maritime boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), Declaration of Judge Wolfrum, ITLOS Reports 2012, p. 137

επελεύσεως της έννομης συνέπειας του κανόνα δικαίου ως προς την επίδικη σχέση.¹³ Γίνεται κατανοητό ότι η δικανική συλλογιστική οφείλει να αντανakλά τη σύνδεση κανόνα δικαίου και πραγματικών περιστατικών και δεν μπορεί να είναι αυθαίρετη. Η ορθότητα της τελικής κρίσεως δεν εξασφαλίζεται λοιπόν μόνο με την ορθή τέλεση του δικανικού συλλογισμού, αλλά με την μεθοδική εκτέλεση όλων των νοητικών ενεργειών που συνιστούν την ερμηνεία και την εφαρμογή του ή των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου. Για αυτό και και ορθά θεμελιωμένη δεν είναι απλώς η απόφαση που έχει τη μορφή συλλογισμού, αλλά εκείνη που όλες αυτές οι ενέργειες της ερμηνείας και της εφαρμογής του κανόνα δικαίου εκ μέρους του δικαστή δικαιολογούνται αναλυτικά, χωρίς χάσματα και χωρίς να παραληφθεί να εξεταστεί και το τελευταίο επιχείρημα που θα μπορούσε να έχει επίπτωση στην έκβαση.¹⁴

Η νομική επιστήμη είναι παράλληλα επιστήμη ερμηνευτική και πρακτική, κι αυτό αποδεικνύεται κατά την διαδικασία της δικανικής συλλογιστικής. Ο δικαστής ερμηνεύει, ωστόσο το αποτέλεσμα, το συμπέρασμα της δικανικής συλλογιστικής πρέπει όχι μόνο να εφαρμόζει ορθά τον νομικό κανόνα αλλά και να είναι πρακτικό και λειτουργικό. Αυτό είναι σίγουρα κάτι το οποίο έχει πετύχει το Διεθνές Δικαστήριο, τα τελευταία έτη, μέσα από τη νομολογία των οριοθετήσεων, δηλαδή έχει προσδώσει στις αποφάσεις του μια πρακτικότητα και μια ρεαλιστική αντίληψη, πάντα επί τη βάση του διεθνούς δικαίου και με μια προσπάθεια σταθεροποίησης της νομολογίας και της μεθόδου του.

1. Η έννοια της ευθυδικίας και του ευθύδικου αποτελέσματος

*Όπως υποστήριξε ο Μοντεσκιέ, η καρδιά του νόμου είναι η ανθρώπινη λογική, για αυτό και δεν είναι δύσκολο να βρεθούν κοινά χαρακτηριστικά σε πολλά νομικά συστήματα. Καθώς η λογική του ανθρώπου επιτάσσει την ηθική και τη δικαιοσύνη, ο νόμος συναρτάται με την αρχή της ευθυδικίας.*¹⁵

Η έννοια της ευθυδικίας (*equity*) αποτελεί μια μυστηριώδη και μάλλον “παρεξηγημένη” νομική έννοια, που ωστόσο αναφέρεται σε όλες τις δικαστικές αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, για το δίκαιο της θάλασσας. Η διασαφήνιση του όρου είναι μεγίστης σημασίας, καθώς ξεδιαλώνει την λογική πίσω από τον δικανικό συλλογισμό του Δικαστηρίου για τις οριοθετήσεις. Κυρίως στο πλαίσιο του δικαίου της θάλασσας, ο όρος “ευθυδικία” ή “ευθύδικο

¹³Σούρλας Κ. Π., 1995, JUSTI ATQUE INJUSTI SCIENTIA, Μια εισαγωγή στην επιστήμη του Δικαίου, ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, σελ 211

¹⁴ Σούρλας Κ.Π., supra n.13, σελ 214

¹⁵Chattopadhyay S.K., Equity in international law: its growth and development, σελ.1

αποτελεσμα” αποτέλεσε το μήλο της έριδος, καθώς η χρήση του από παράκτια κράτη υπέκρυπτε, πολλές φορές, πολιτικές σκοπιμότητες, που δεν συνδέονταν με την νομική φύση της διαφοράς. Αναμφισβήτητα, μια τέτοια περίπτωση είναι και η Τουρκία που επικαλείται τον όρο για τις θαλάσσιες διεκδικήσεις της. Αυτό, κατά συνέπεια, οφείλεται και στο γεγονός ότι η χρήση του διεθνούς δικαίου από τα κράτη πολλές φορές γίνεται στο πλαίσιο πολιτικών σκοπιμοτήτων και αντιτιθέμενων κρατικών συμφερόντων, αναδεικνύοντας έτσι τον διττό χαρακτήρα του διεθνούς δικαίου, ήτοι το πολιτικό και δικαιοδοτικό στοιχείο. Ωστόσο, αναμφισβήτητα, το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, από την αρχή της διαδρομής του, προσπάθησε να ισορροπήσει ανάμεσα σε αυτά τα δύο στοιχεία της φύσης του διεθνούς δικαίου, προσδίδοντας στο διεθνές δίκαιο την βαρύτητα και την θέση που του αναλογεί ως σταθεροποιητικό παράγοντα στις σχέσεις μεταξύ των κρατών.

Όπως θα δούμε όμως η έννοια της ευθυδικίας δεν συνάδει τόσο με την πολιτική όψη της διαφοράς, όπως κρίνεται με μια πρώτη ματιά, αλλά μάλλον με την δικαιοδοτική όψη της. Καταρχήν, διευκρινίζοντας την έννοια, *ευθυδικία σημαίνει η κατάληξη σε ένα δίκαιο αποτέλεσμα*¹⁶, πράγμα το οποίο πρέπει να χαρακτηρίζει κάθε δικαστική απόφαση, είτε εθνική είτε διεθνή, ωστόσο πάντα σε συμφωνία και στενή σύνδεση με τον νομικό κανόνα δικαίου. Η έννοια της ευθυδικίας εμφανίζεται πρώτη φορά, όσον αφορά το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας, στην Διακήρυξη Τρούμαν, όπου ορίζεται ότι η οριοθέτηση μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και άλλων κρατών με αλληλοεπικαλυπτόμενες υφαλοκρηπίδες, θα γίνεται επί τη βάση ευθύδικων αρχών.¹⁷

Αρχικά, η ευθυδικία διακρίνεται σε πολλές διαφορετικές συναφείς έννοιες. Για παράδειγμα, η *equity infra legem* αποτελεί μέθοδο ερμηνείας του κανόνα δικαίου, ενώ η *equity praeter legem* είναι η μέθοδος συμπλήρωσης του νομικού κενού όταν υφίσταται. Επιπλέον, η *equity contra legem* είναι η θεραπεία της “αδικίας” που προκαλεί η εφαρμογή του κανόνα δικαίου. Τέλος, σε μεγάλη αντιδιαστολή από τις άνωθεν έννοιες, υφίσταται η έννοια *ex aequo et bono*, η οποία δεν σχετίζεται καθόλου με τον κανόνα δικαίου, ενώ όπως επισημαίνει ο Sir Elihu Lauterpacht: “ η έννοια *Ex aequo et bono* , στο περιεχόμενο της έχει λίγα κοινά ή κανένα με την έννοια της ευθυδικίας, η οποία αποτελεί μια αυθεντική νομική έννοια τροποποιητική του νομικού κανόνα, αναφορικά με θεωρήσεις ηθικής και δικαίου. Η επίλυση μιας διαφοράς *ex aequo et bono*, αποτελεί μια επίλυση που απομακρύνεται από τον υπάρχοντα νομικό κανόνα, ενώ αποτελεί περισσότερο ίσως έναν μελλοντικό νομικό κανόνα. “. Σε αντιδιαστολή με την *ex aequo et bono*, η ευθυδικία, αντιμετωπίζεται

¹⁶ *Black's Law Dictionary*, 9th ed. (West Minnesota 2009), 619

¹⁷ The Truman Proclamation of the natural resources of the subsoil and seabed of the continental shelf (1943) , “in cases where the continental shelf extends to the shores of another State, or is shared with an adjacent State, the boundary shall be determined by the United States and the State concerned in accordance with equitable principles.”

περισσότερο ως γενική αρχή του διεθνούς δικαίου.¹⁸ Άλλωστε, για να κρίνει μια διαφορά *ex aequo et bono* το Δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 38§2 του Καταστατικού του, απαιτείται η πρότερη συμφωνία των μερών. Αντιθέτως, η έννοια της ευθυδικίας, είναι μάλλον μια γενική αρχή, η οποία επίσης εντοπίζεται και στο κείμενο της σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας του 1982. Σύμφωνα με το άρθρο 83§1 της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας (1982)¹⁹, ορίζεται ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, οφείλει να γίνεται “...*με συμφωνία...επί τη βάση του διεθνούς δικαίου...ώστε να επιτευχθεί ένα δίκαιο αποτέλεσμα*”. Συνεπώς, η ευθυδικία αποτελεί ένα στοιχείο στενά συνδεδεμένο με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, όπως προβλέπει το θεσμικό κείμενο.

Ήδη από την γένεση της υφαλοκρηπίδας, τέθηκε άμεσα το ζήτημα της ιδιαιτερότητας των γεωγραφικών στοιχείων κάθε περιοχής, τα οποία κατ'ουσίαν δημιουργούσαν δυσκολία στην θέσπιση σαφών και απόλυτων νομικών κανόνων που να αφορούν την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.²⁰ Την δυσκολία στην οριοθέτηση που προκαλείται λόγω των γεωγραφικών χαρακτηριστικών, την αναφέρει και ο Hudson, στις 69η και 79η συναντήσεις της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου.²¹ Η θεωρία σε αυτό το σημείο, αναφέρεται στην μοναδικότητα, ή άλλως το *unicum* της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Κάθε περίπτωση αποτελεί μια *ad hoc* υπόθεση, με δικά της μοναδικά χαρακτηριστικά, τα οποία κρίνονται από το δικαστήριο.

Ωστόσο, ευθυδικία δεν σημαίνει ισότητα, ούτε αναζητά να κάνει ίσο αυτό που η φύση έκανε άνισο, όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφέρει στη νομολογία του το Δικαστήριο.²² Οι αρχές της ευθυδικίας (*equitable principles*) όπως αναφέρεται στην υπόθεση Λιβύης/Μάλτας είναι, μεταξύ άλλων, η αρχή της μη καταπάτησης (*non encroachment*), η αρχή του σεβασμού όλων των σχετικών περιστάσεων που αφορούν την σχετική περιοχή κ.α. Οι αρχές της ευθυδικίας έχουν επικριθεί από την θεωρία. Υποστηρίζεται ότι η αυτόνομη ευθυδικία οδηγεί στην υποκειμενική κρίση του δικαστηρίου και στον δικαστικό ακτιβισμό (!), σε έναν δίκαιο συμβιβασμό.²³

Η δυσκολία να χρησιμοποιηθεί η ευθυδικία, από τα δικαιοδοτικά όργανα, αναδείχθηκε με το έργο του καθηγητή C. Wilfred Jenks, ο οποίος κατέγραψε τους εξής περιοριστικούς παράγοντες χρήσης της. Πρώτον, η ευθυδικία κυρίως έχει χρησιμοποιηθεί σε αγωγές ιδιωτών, για ικανοποιήσεις αποζημιώσεις. Δεύτερον, υφίσταται δυσκολία ιεραρχίας της ευθυδικίας με άλλες

¹⁸ I. Brownlie, *The Rule of Law in International Affairs*, M. Nijhoff 1998, I. Preliminary Topics p. 25- 26

¹⁹ United Nations, *Law of the Sea Convention (1982)*

²⁰ L. D. M. Nelson, 1990, *The Roles of Equity in the Delimitation of Maritime Boundaries*, 84 AM. J. INT'L L. 837, p. .838

²¹ Y.B. INT'L L. COMM'N 233, para. 53, and 306, para. 53, UN Doc. A/CN.4/SER.A/1950

²² I.C.J. Reports 1969, p. 49, para. 91

²³ Jennings, 1986, *Equity and Equitable Principles*, 42 ANNUAIRE SUISSE DE DROIT INTERNATIONAL 27,38 .

γενικές αρχές τους δικαίου. Τρίτον, οι αποφάσεις των δικαστηρίων που έκαναν αναφορά στην ευθυδικία ήταν ελάχιστα αποδοτικές. Τέλος, τέταρτο, δεν είναι σαφής η μεθοδολογία της ευθυδικίας για διαμόρφωση της τελικής απόφασης.²⁴

Επιπλέον, αν ανατρέξουμε στη νομολογία του Δικαστηρίου, η έννοια της ευθυδικίας εξελίσσεται και λαμβάνει διαφορετικές διαστάσεις, από την απόφαση της Βόρειας Θάλασσας (1969)²⁵, μέχρι την νεότερη απόφαση Λιβύη/Μάλτα (1985).²⁶ Κάνοντας μια σύντομη αναδρομή, στην υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, την παρθενική υπόθεση του Δικαστηρίου για οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας, η ευθυδικία αντιμετωπίζεται περισσότερο με την διορθωτική της έννοια, ενώ στη Λιβύη/Μαλτά, η ευθυδικία επιτάσσει να ληφθούν υπόψη οι σχετικές περιστάσεις που συνδέονται στενά με το νομικό καθεστώς και την φύση της υφαλοκρηπίδας, κι όχι άσχετες με τη νομική φύση της υφαλοκρηπίδας, περιστάσεις.

Αυτό από μόνο του είναι ιδιαίτερα σπουδαίο, καθώς δίνεται βαρύτητα στις επιταγές του θεσμικού κειμένου, ήτοι την σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας, που προβλέπει την επίτευξη του ευθύδικου αποτελέσματος, ενώ παράλληλα προσδίδει και την απαιτούμενη ασφάλεια δικαίου, καθορίζοντας ένα πιο λογικό και κλειστό πλαίσιο σχετικών περιστάσεων που θα επηρεάσουν το αποτέλεσμα της δικαστικής απόφασης, ακόμη κι αν κάθε υπόθεση κρίνεται *ad hoc*, με τις δικές της ιδιαίτερες σχετικές περιστάσεις. Άλλωστε, όπως αναφέρει κι ο καθηγητής, M.D.Evans, *“η οριοθέτηση είναι μια πρακτική άσκηση, οι αποφάσεις των δικαστηρίων δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν σαν να σχεδιάστηκαν ως ακριβείς εκθέσεις του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου, καθώς πολλές φορές είναι περισσότερο εύκολο να συμφωνήσουμε στο αποτέλεσμα, παρά στη λογική που υπάρχει πίσω από αυτό”*.²⁷ Έχει λεχθεί, ότι με την εφαρμογή της αρχής της ευθυδικίας, ο δικαστής δεν λαμβάνει υπόψιν μόνο τις σχετικές περιστάσεις της κάθε υπόθεσης, αλλά και τα αντιτιθέμενα συμφέροντα των αντίδικων κρατών²⁸, ώστε να καταλήξει σε μια απόφαση ισορροπημένη και δίκαιη και κυρίως αποδεκτή από τους διαδίκους.

---

²⁴ Phaedon John Kozyris , 1998, *Lifting the Veils of Equity in Maritime Entitlements: Equidistance with Proportionality around the Islands*, Denver Journal of International Law & Policy, vol.26,number 3

²⁵ ICJ, North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands), 1969

²⁶ ICJ, Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), 1985

²⁷ *“Delimitation is ‘a practical exercise. judgments given by Courts cannot be treated as if they were designed as precise expositions of the applicable legal provisions,’ as ‘it is often easier to agree on the result than on the reasoning that lies behind it.”* - M.D Evans

²⁸ EQUITY IN THE DELIMITATION OF MARITIME BOUNDARIES , AJIL837

2. Οι μέθοδοι οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας

Η υφαλοκρηπίδα υφίσταται *ipso facto* και *ab initio*, ήτοι δεν απαιτείται κήρυξη της από τα παράκτια κράτη. Ωστόσο, εφόσον η θάλασσα δεν προσφέρει 400 μίλια ,από τις αντίστοιχες ακτές των αντικείμενων κρατών (δύο φορές τα 200 ν.μ), το οριστικό δικαίωμα στην εξερεύνηση και εκμετάλλευση αποκτάται μόνο με προηγούμενη συμφωνία οριοθέτησης.²⁹

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, η μέθοδος της μέσης γραμμής, δεν αποτελεί τη βασική μέθοδο οριοθέτησης και σίγουρα δεν αποτελεί διεθνές εθνικό δίκαιο. Αυτό έχει κριθεί όχι μόνο από τα δικαστήρια αλλά και από τα κράτη, τα οποία στις διαπραγματεύσεις για το δίκαιο της θάλασσας, δεν συμπεριέλαβαν μία συγκεκριμένη μέθοδο οριοθέτησης στο θεσμικό κείμενο.

Είναι γεγονός ότι η Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας του 1982, είναι μια διεθνής σύμβαση, ένα κείμενο συμβιβασμών και διαπραγματεύσεων, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω. Η ανάγνωση του κειμένου με την στενή γραμματική αλλά και τελεολογική ερμηνεία υποδεικνύει στον δικαστή ένα μάλλον γενικό πλαίσιο καθοδήγησης για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Στο άρθρο 83§1, αναφέρεται η επίτευξη ενός δίκαιου αποτελέσματος, επί τη βάση του διεθνούς δικαίου.

Καμία αναφορά δεν υπάρχει μέσα στο θεσμικό κείμενο για την μέθοδο που θα επιλεγεί για την οριοθέτηση. Σημασία έχει η επίτευξη ενός δίκαιου αποτελέσματος, επί τη βάση πάντα του διεθνούς δικαίου. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς η επίτευξη του δίκαιου αποτελέσματος, η οποία απορρέει και από την εφαρμογή της αρχής της ευθυδικίας, δεν μπορεί να είναι άκριτη, αλλά όπως και είδαμε ούτε αφηρημένη, καθώς υφίστανται νομικοί κανόνες, επί την βάση των οποίων θα αποφασίσει ο δικαστής.

Η θεμελίωση της τοποθέτησης της μέσης γραμμής, ως πρώτο βήμα της νέας τριπλής μεθόδου οριοθέτησης του δικαστηρίου, ενέχει μια αξία, δεδομένου ότι φαίνεται να αποτελεί ένα πρώτο βασικό βήμα προς την οριοθέτηση ακτών με αντικείμενες ακτές. Ωστόσο, το δικαστήριο έχει αναφέρει πολύ συγκεκριμένα στην υπόθεση Λιβύης/Μάλτας, ότι η δίκαιη φύση της μέσης γραμμής είναι ιδιαίτερα έντονη σε υποθέσεις που αφορούν αντικείμενες ακτές, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η χάραξη της μέσης γραμμής αποτελεί απαραίτητο σημείο έναρξης για όλες τις περιπτώσεις οριοθέτησης αντικείμενων παρακτίων κρατών.³⁰

²⁹ Ροζάκης Χρ.,(2021) Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το δίκαιο της θάλασσας, Πολις, σελ 106

³⁰ 1985, ICJ Report at 56 para 57

3. Οι ειδικές και οι σχετικές περιστάσεις

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση των σχετικών περιστάσεων, κρίνεται χρήσιμο να διευκρινιστεί η διαφορά τους από τις ειδικές περιστάσεις.

Στην υπόθεση *Greenland and Jan Mayen* (1993), το δικαστήριο διευκρίνησε τους όρους “ειδικές” και “σχετικές” περιστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, στην απόφαση αναφέρεται ότι οι “σχετικές περιστάσεις” πηγάζουν από το γενικό διεθνές δίκαιο, και είναι οι περιστάσεις που, αν ληφθούν υπόψιν, μπορούν να διαμορφώσουν σημαντικά τα δικαιώματα των μερών κατά την διαδικασία της οριοθέτησης. Σημειώνεται ωστόσο, ότι οι όροι “ειδικές” και “σχετικές” έχουν μια πανομοιότυπη σημασία και τείνουν να αφομοιώνονται³¹, όπως διατυπώνει και το δικαστήριο. Οι ειδικές περιστάσεις περιλαμβάνονται στη Σύμβαση για το δίκαιο της αιγιαλίτιδας ζώνης και της συνορεύουσας ζώνης (άρθρο 12) και για την υφαλοκρηπίδα του 1958 (άρθρο 6§1). Μια επιπλέον διαφορά τους είναι ότι ως ειδικές περιστάσεις αναφέρονταν στην παλιά νομολογία, ήτοι στην υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας (1969), ενώ η μεταγενέστερη νομολογία αναφέρεται σε σχετικές περιστάσεις.

Παρά το γεγονός ότι ως όρος ειδικές και σχετικές περιστάσεις θα μπορούσαν να ταυτίζονται, ο όρος ειδικές περιστάσεις χρησιμοποιείται κυρίως για την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης, ενώ οι σχετικές περιστάσεις για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ. Είναι αξιοσημείωτο, ότι το Διαιτητικό Δικαστήριο, στην υπόθεση *Σλοβενία/Κροατία*, έκανε χρήση περιστάσεων που αφορούν την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης των δύο κρατών. Αυτό αποτελεί μια μάλλον ανώμαλη εφαρμογή των κανόνων οριοθέτησης, καθώς περιστάσεις όπως η μη αποκοπή (cut off effect) δεν υπάρχει λόγος να εφαρμόζονται στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Ωστόσο, η διάκριση των όρων είναι περισσότερο διευκρινιστική, παρά ουσιαστική, καθώς οι περιστάσεις για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της αιγιαλίτιδας δεν θα μπορούσαν ποτέ να ταυτίζονται όπως και να έχει, καθώς αναφερόμαστε σε εντελώς διαφορετικά καθεστώτα και από νομικής άποψης και λόγω χαρακτηριστικών.

Στη νομολογία έχει πλέον καθιερωθεί, ότι παρά το γεγονός ότι δεν υφίσταται μια αμιγώς κλειστή λίστα των σχετικών περιστάσεων και συνεπώς μπορεί να γίνει λόγος για αμέτρητες

---

³¹ ICJ, *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)*, 1993, para.54-58

σχετικές περιστάσεις, ανάλογα με την φύση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περίπτωσης, οι σχετικές περιστάσεις που λαμβάνονται υπόψιν από το δικαστήριο δεν είναι άλλες από αυτές που συνδέονται στενά με το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας, όπως έχει αναπτυχθεί μέσα στο νόμο, και όπως εφαρμόζεται σε αυτό οι αρχές της ευθυδικίας.³²

Η Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας του 1982, εισήγαγε το κριτήριο της απόστασης, κι όχι του βάθους όπως ίσχυε παλαιότερα. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι η υφαλοκρηπίδα εκτείνεται στα 200 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσεις. Συνεπώς, τα γεωλογικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά δεν διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο κατά την οριοθέτηση, ωστόσο όπως αναφέρει κι ο δικαστής Bedjaoui : *“Στο τρέχον στάδιο της ανάπτυξης του δικαίου της θάλασσας θα ήταν αναμφίβολα επικίνδυνο να ισχυριστεί κανείς ότι οι γεωλογικοί και γεωμορφολογικοί παράγοντες έχουν χάσει τελείως κάθε συνάφεια”*.³³ Ενώ υπήρξε μια ευπρόσδεκτη αλλαγή στην ονοματολογία, με τις «σχετικές περιστάσεις» να επισκιάζουν πλέον τη χρήση «ειδικών περιστάσεων» στο πλαίσιο της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, αυτό δεν αντικατοπτρίζει αλλαγή ουσίας. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη διαδικασία οριοθέτησης ήταν σε μεγάλο βαθμό εκείνοι που αντικατοπτρίζουν την παράκτια γεωγραφία, ακόμη και ο πρακτικός τρόπος με τον οποίο αυτό αναγνωρίστηκε και δόθηκε αποτέλεσμα έχει αλλάξει σημαντικά καθώς αλλάζουν οι υποκείμενες μεθοδολογίες.³⁴

Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι, ελλείψει συμφωνίας μεταξύ των μερών η προσφυγή στην εφαρμογή των σχετικών περιστάσεων αποτελεί εθιμικό διεθνές δίκαιο, ωστόσο μάλλον είναι υπερβολικό να ισχυριστούμε ότι συγκεκριμένα θέματα ή ζητήματα είναι σχετικές περιστάσεις λόγω εθιμικού διεθνούς δικαίου.³⁵

Με την πάροδο του χρόνου έχουν αποδοθεί διαφορετικοί ρόλοι στις σχετικές περιστάσεις μέσα στη διαδικασία οριοθέτησης και αυτό οφείλεται τουλάχιστον εν μέρει στην εξελισσόμενη κατανόηση της βάσης της έννοιας καθώς και στις μεταβαλλόμενες αντιλήψεις για τη φύση του διαδικασίας οριοθέτησης.³⁶ Καθώς η λίστα των σχετικών περιστάσεων που μπορεί να ληφθούν υπόψιν από το δικαστήριο είναι ανεξάντλητη και υπάρχει δυσκολία εξειδίκευσης τους κυρίως λόγω του *unicum* της κάθε περίπτωσης, μπορεί να συναχθεί μια γενική λίστα με ορισμένες σχετικές

³² ICJ, Libye/Malta, para 48

³³ Guinea-Bissau/Senegal Award, Dissenting Opinion at 175, para. 116

³⁴ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, σελ.260

³⁵ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, p.261

³⁶ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, p.247

περιστάσεις που έχουν γίνει δεκτές από το δικαστήριο ως προς την αναπροσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής.

Έτσι λοιπόν, οι σχετικές περιστάσεις, που λαμβάνονται υπόψιν στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, είναι κυρίως γεωγραφικοί και μη γεωγραφικοί λόγοι. Η διαμόρφωση των ακτών, η ανάγκη για ελεύθερη ναυσιπλοΐα και αλιεία αποτελούν σχετικές περιστάσεις που ελήφθησαν υπόψιν από το Δικαστήριο, αντίθετα οικονομικοί λόγοι δεν αποτέλεσαν ποτέ σχετικές περιστάσεις. Πιο συγκεκριμένα:

A) Γεωγραφικοί παράγοντες

Οι γεωγραφικοί παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την οριοθέτηση και να αποτελέσουν σχετική περίσταση αφορούν κατά κύριο λόγο το μήκος των ακτών, την φυσική προέκταση του εδάφους κάτω από τη θάλασσα, η παρουσία νησιών και κατά πόσο υφίσταται το φαινόμενο της καταπάτησης και της αποκοπής (*cut-off effect*). Το δικαστήριο κατά βάση ασχολείται με αυτούς τους παράγοντες, κατά τη διαδικασία οριοθέτησης, καθώς αποτελούν παράγοντες πιο επιρρεπείς να δημιουργήσουν ανισότητες. Όλες αυτές οι σχετικές περιστάσεις αλληλοεπηρεάζονται εφόσον υφίστανται σε μια συγκεκριμένη περίπτωση. Η παρουσία των νησιών είναι πολύ πιθανό να σχετίζεται με το φαινόμενο της αποκοπής της προβολής των ακτών του αντίθετου παράκτιου κράτους, σε συνδυασμό με το μήκος των ακτών του.

Λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα παραπάνω, σημαντικός παράγοντας της κάθε υπόθεσης είναι και το αν τα κράτη έχουν παρακείμενες ή αντικείμενες ακτές, το οποίο καθορίζει σε σημαντικό βαθμό το αν θα υπάρξει προσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής, καθώς είναι πολύ πιθανό να δημιουργεί ανισότητα σε περίπτωση κρατών με παρακείμενες ακτές.³⁷

Όσον αφορά οικονομικούς παράγοντες όπως ο παράγοντας εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων, η νομολογία δεν δίνει γενικά μεγάλη βαρύτητα στους οικονομικούς παράγοντες ως σχετικές περιστάσεις για την οριοθέτηση των εκτεταμένων ζωνών θαλάσσιας δικαιοδοσίας. Όπως σημείωσε το Διαιτητικό Δικαστήριο στην υπόθεση *Μπαρμπάντος κατά Τρινιδάδ και Τομπάγκο*, «τα κριτήρια που σχετίζονται με τους πόρους αντιμετωπίζονται πιο προσεκτικά από τις αποφάσεις των μόνιμων διεθνών δικαστηρίων και διαιτητικών δικαστηρίων, τα οποία γενικά δεν έχουν εφαρμόσει αυτόν τον παράγοντα ως σχετική περίσταση».³⁸ Το δικαστήριο έχει κρίνει κατά βάση ότι η ύπαρξη πόρων από

³⁷ Χαρακτηριστικά, στην υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, το δικαστήριο τόνισε ότι η εφαρμογή της μέσης γραμμής θα προκαλούσε μεγάλη ανισότητα εις βάρος της Γερμανίας.

³⁸ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, p. 253

μόνη της δεν αρκεί για να ληφθεί ως σχετική περίπτωση.³⁹ Ωστόσο, εφόσον αποδειχθεί ότι η οριοθέτηση που δεν λαμβάνει υπόψη την ύπαρξη των πόρων, έχει καταστροφικό αποτέλεσμα για τους ανθρώπους που διαβιώνουν στη περιοχή, τότε μπορεί να ληφθεί υπόψη ως παράγοντας που δημιουργεί ανισότητα.

B) Τα νησιά ως σχετική περίπτωση

Ο πρώτος διεθνής νομικός ορισμός για τα νησιά, προέκυψε από το Συνέδριο της Χάγης, το 1930, όπου έγινε ένας πρώτος διαχωρισμός των μονίμως κάτω από το νερό μορφωμάτων και των μορφωμάτων που κατά καιρούς βρίσκονται κάτω και πάνω από το νερό και μπορούσαν να ληφθούν υπόψη ως γραμμές βάσεις.⁴⁰ Έτσι, δόθηκε ο ορισμός ότι νησί αποτελεί η φυσικά σχηματισμένη έκταση της ξηράς που περιβάλλεται από νερό και βρίσκεται πάνω από το νερό στη μέγιστη παλίρροια.⁴¹ Με ορισμένες παρεκκλίσεις, ο ορισμός των νησιών διατυπώθηκε πανομοιότυπα στη συνέχεια στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την αιγιαλίτιδα ζώνη του 1958 στο άρθρο 10⁴², καθώς και στη σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας, του 1982, στο άρθρο 121§1.⁴³ Συνεπώς, τα στοιχεία που ορίζουν τον χαρακτήρα ενός νησιού είναι: να είναι «φυσικά σχηματισμένο», να είναι «περιοχή στεριάς», να «περιβάλλεται από νερό» και πρέπει επίσης να είναι «πάνω από το νερό κατά την παλίρροια».⁴⁴ Να σημειωθεί ότι το χαρακτηριστικό του φυσικού σχηματισμού αποκλείει από την εφαρμογή της διάταξης τα τεχνητά νησιά.⁴⁵

Όπως καθιερώθηκε και με την απόφαση για τη Νότια Σινική Θάλασσα, νησιά αποτελούν οι εκτάσεις που περιβάλλονται από νερό και μπορούν να διατηρήσουν σημαντική ανθρώπινη διαβίωση και οικονομική ζωή.⁴⁶ Αυτή είναι η πρώτη απόφαση διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου που ασχολήθηκε εις βάθος με το νομικό καθεστώς των νησιών, ενώ η έκδοση της απόφασης με ομοφωνία, αποδεικνύει και την ουσιαστική της αξία.⁴⁷ Αντίθετα, την ίδια στιγμή το Διεθνές

---

³⁹ βλ. Nicaragua v. Honduras και Cameroon v. Nigeria, ICJ

⁴⁰ Schofield Clive, 2021, The Regime of Islands Reframed, Developments in the Definition of Islands under the International Law of the Sea, BRILL, p. 5

⁴¹ Report of the Second Commission (Territorial Waters) of the Hague Codification Conference

⁴² 1958 Convention on the Territorial Sea and Contiguous Zone, art 10

⁴³ United Nations Convention Law of the Sea (1982) art.121§1

⁴⁴ Schofield Clive, supra n.40, p. 10

⁴⁵ ibid 44

⁴⁶ South China Sea Arbitration

⁴⁷ Schofield Clive, supra n.40, p. 89

δικαστήριο της Χάγης και το Διεθνές δικαστήριο για το δίκαιο της θάλασσας σκοπίμως δεν προχωρούσαν στη παροχή ενός γενικού ορισμού για τα νησιά.⁴⁸

Το ζήτημα των νησιών θα μπορούσε να αποτελέσει ένα κρίσιμο ζήτημα στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, λόγω της πληθώρας των ελληνικών νησιών που υπάρχουν στο Αιγαίο. Τα νησιά, έχουν δικαίωμα σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες, ήτοι χωρικά ύδατα, συνορεύουσα ζώνη, υφαλοκρηπίδα και αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ), ενώ έχει γίνει σαφές ότι το καθεστώς των νησιών, σύμφωνα με τη νομολογία, αποτελεί διεθνές εθιμικό δίκαιο. Στον αντίποδα, οι βράχοι, μπορούν μεν να έχουν χωρικά ύδατα έως 12 ν.μ , ωστόσο, εφόσον δεν συντηρούν “ανθρώπινη διαβίωση” και “οικονομική ζωή”, δεν μπορούν να κηρύξουν υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ.

Τα νησιά μπορούν να ληφθούν υπόψιν από το δικαστήριο, ως σχετικές περιστάσεις, εφόσον , κατά το δεύτερο στάδιο της τριπλής μεθόδου φαίνεται να δημιουργούν κάποια έκδηλη ανισότητα. Πολλές φορές, το δικαστήριο έχει δώσει μειωμένη ή μηδενική επήρεια σε νησιά. Επήρεια εννοείται η νομική ικανότητα των ακτών να αποτελούν γραμμές βάσης, η προβολή της οποίας στην θάλασσα παράγει δικαιώματα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης.⁴⁹

Πιο συγκεκριμένα, σε αρκετές υποθέσεις το δικαστήριο, εφόσον διαπίστωνε ότι τα νησιά αποτελούν σχετικές περιστάσεις που διαστρέβλωναν το αποτέλεσμα του τεστ της αναλογικότητας (σύμφωνα με την τριπλή μέθοδο του δικαστηρίου), τους έδινε μισή ή μηδενική επήρεια. Για παράδειγμα, στην υπόθεση Τυνησία/Λιβύη, τα νησιά Κερκενά έλαβαν σχετική επήρεια, λόγω της εγγύτητας τους στις τυνησιακές ακτές. Επίσης, στην υπόθεση της Μαύρης Θάλασσας, το νησί του Φιδιού, θεωρήθηκε σχετική περίπτωση, καθώς βρισκόταν ιδιαίτερα κοντά στις ακτές της Ρουμανίας και λόγω του μικρού του μεγέθους, έλαβε μηδενική επήρεια. Στην υπόθεση Μάλτα κ. Λιβύης, όπου υπήρχε το ιδιάζον να έχουμε ένα νησιωτικό κράτος, το δικαστήριο προχώρησε σε προσαρμογή της μέσης γραμμής που έθεσε, υπέρ της Λιβύης, λόγω του εύρους των ακτών της σε σχέση με αυτές της Μάλτας.

Η «γη» κυριαρχεί στη θάλασσα και τα νησιά είναι «χαρακτηριστικά μέσα στη θάλασσα» και έτσι είναι επιρρεπή στην «κυριαρχία» της ξηράς. Είναι χαρακτηριστικό, όπως το έθεσε το Δικαστήριο στην υπόθεση Νικαράγουα/Κολομβία ότι «τα νησιά δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται σαν να ήταν μια συνεχής ηπειρωτική χώρα, κόβοντας την πρόσβαση της Νικαράγουας στον πυθμένα της θάλασσας και στα ύδατα στα ανατολικά τους.»⁵⁰ Είναι δύσκολο να αποφευχθεί το

⁴⁸ Alina Miron, *supra* n.9, p 22

⁴⁹ Ροζάκης, *supra* n.29, σελ 32

⁵⁰ Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), n. 19, [215]

συμπέρασμα ότι το Δικαστήριο έκρινε ότι τα νησιά της Κολομβίας απλώς «εμποδίζουν» το δικαίωμα που δημιουργείται από την ακτογραμμή της Νικαράγουας.⁵¹

Σε γενικές γραμμές παρατηρείται ότι το καθεστώς των νησιών, όπως περιγράφεται και στο άρθρο 121§1 της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας (1982), έχει υποχωρήσει αρκετά στη νομολογία. Στη πράξη, η επήρεια που δίνεται σε κάθε νησί κρίνεται *ad hoc*, ενώ φαίνεται σημαντικό ρόλο να διαδραματίζει το μήκος των ακτών του αντικειμένου ή παρακείμενου κράτους στην περιοχή της οριοθέτησης.⁵²

Γ) Η ασφάλεια

Ένας από τους βασικούς λόγους δημιουργίας του καθεστώτος της υφαλοκρηπίδας, σύμφωνα με τη Διακήρυξη Τρούμαν ήταν ότι «η αυτοπροστασία αναγκάζει το παράκτιο κράτος να παρακολουθεί στενά τις δραστηριότητες έξω από την ακτή του, οι οποίες είναι απαραίτητες για τη χρήση των πόρων της.⁵³ Κατά κύριο λόγο, η νομολογία αποδεικνύει ότι ζητήματα ασφαλείας μπορούν να αποτελούν σχετικές περιστάσεις στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, παρόλο που η υφαλοκρηπίδα ως θαλάσσια ζώνη δεν σχετίζεται εκ φύσεως με ζητήματα ασφαλείας⁵⁴, όπως για παράδειγμα η συνορεύουσα ζώνη. Στην υπόθεση της Μαύρης Θάλασσας, το δικαστήριο αποδέχτηκε την σημασία των ζητημάτων ασφαλείας, τα οποία έθεταν τα μέρη, ωστόσο δεν προχώρησε σε αναπροσαρμογή της γραμμής, καθώς θεώρησε ότι η γραμμή είναι ήδη συμβατή με την ασφάλεια των κρατών.⁵⁵

Δ) Η συμπεριφορά των κρατών

Το ζήτημα της συμπεριφοράς των κρατών, ως σχετική περίπτωση εξετάστηκε και στην υπόθεση Jan Mayen, όπου η Νορβηγία ισχυρίστηκε ότι, τουλάχιστον πριν από περίπου δέκα χρόνια, τα μέρη με τη «κοινή συμπεριφορά» τους είχαν αναγνωρίσει εδώ και καιρό την εφαρμογή

---

⁵¹ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, *supra* n.5, σελ.251

⁵² Ροζάκης, *supra* n.29, σελ 33

⁵³ Proclamation No. 2267, (1945) 12 *Federal Register* 12303

⁵⁴ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, *supra* n.5, p. 258

⁵⁵ “...*legitimate security considerations of the parties may play a role in determining the final delimitation line...The provisional equidistance line determined by the Court fully respects the legitimate security interests of either Party. Therefore, there is no need to adjust the line on the basis of this consideration*” *Black Sea*, n. 22, [202]

μιας μέσης γραμμής οριοθέτησης, στις αμοιβαίες σχέσεις τους. Επικαλέστηκε το Δανέζικο διάταγμα του 1963, ήτοι την Συμφωνία για την οριοθέτηση μεταξύ Νορβηγίας και των Νησιών Φαρόε. Το δικαστήριο δεν πείστηκε ότι το διάταγμα μπορεί να αποδείξει “κοινή συμπεριφορά” που δεσμεύει την Δανία στην εφαρμογή της μέσης γραμμής. Επιπλέον, το δικαστήριο υπογράμμισε ότι οι δηλώσεις της Δανίας που έγιναν κατά τη διάρκεια διπλωματικών επαφών και κατά τη διάρκεια της Τρίτης Διάσκευσης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας δεν βλάπτουν τη θέση της Δανίας.

Έτσι λοιπόν, η συμπεριφορά των κρατών ως σχετική περίπτωση έγκειται στο αν τα μέρη μπορεί να έχουν ήδη καθορίσει το αποτέλεσμα της οριοθέτησης έχοντας ήδη συμφωνήσει σε μια γραμμή οριοθέτησης. Συνεπώς, το δικαστήριο εξετάζει πότε ορισμένες περιπτώσεις έχουν επηρεάσει το αν υπάρχουν τέτοιες συμφωνίες ή πώς πρέπει να ερμηνευθούν. Η πρακτική των κρατών, μπορεί να υποδείξει ποια θα ήταν μια δίκαιη λύση στη συγκεκριμένη περίπτωση. Πολύ χαρακτηριστικά, στην υπόθεση Τυνησία/Λιβύη, το Δικαστήριο έκρινε ότι η τακτική πρακτική των παραχωρήσεων πετρελαίου αποδεικνύει ένα «*de facto*» όριο στη περιοχή.⁵⁶ Στη περίπτωση αυτή, το δικαστήριο τόνισε ότι υφίσταται σιωπηρή συμφωνία των μερών. *Ωστόσο, είναι επίσης αλήθεια ότι η συμπεριφορά των κρατών είναι υποτελής κατηγορία σχετικών περιστάσεων και ότι ζητήματα που συνδέονται με την παράκτια γεωγραφία θα έχουν σχεδόν πάντα προτεραιότητα έναντι της συμπεριφοράς στο πλαίσιο της διαδικασίας οριοθέτησης, εκτός εάν η εν λόγω συμπεριφορά ισοδυναμεί με απόδειξη συμφωνίας.*⁵⁷

4. Το τεστ της αναλογικότητας

Το τεστ της αναλογικότητας, στις υποθέσεις θαλασσιών οριοθετήσεων, αποτελεί τη μέθοδο, με την οποία το δικαστήριο, εκτιμάει αν η μέση γραμμή, η οποία τροποποιήθηκε λόγω των σχετικών περιστάσεων, εφόσον υπάρχουν, δημιουργεί κάποια πρόδηλη δυσαναλογία.⁵⁸ *Η προέλευση της έννοιας της αναλογικότητας στο δίκαιο της θαλάσσιας οριοθέτησης μπορεί να ανιχνευθεί στην «προσέγγιση της πρόσοψης (façade)» που διατύπωσε η Γερμανία στην*

⁵⁶ Tunisia/Libya, n. 32, [117]

⁵⁷ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, p. 260

⁵⁸ Το δικαστήριο έχει υπογράμμισει ότι : *the concept of ‘proportionality’ merely expresses the criterion or factor by which it may be determined whether such a distortion results in an inequitable delimitation of the continental shelf as between the coastal States concerned. [. . .] [I]t may also appear, and more usually does, as a factor for determining the reasonable or unreasonable – the equitable or inequitable – effects of particular geographical features or configurations upon the course of an equidistance-line boundary.*

υφαλοκρηπίδα της Βόρειας Θάλασσας. Η Γερμανία υποστήριξε ότι κάθε ενδιαφερόμενο κράτος θα έπρεπε λαμβάνει ένα «δίκαιο και ευθύδικο μερίδιο» της διαθέσιμης υφαλοκρηπίδας, ανάλογο με το μήκος της ακτογραμμής ή της θαλάσσιας πρόσοψής της. Αν και το δικαστήριο απέρριψε την ιδέα ενός «δίκαιου και ευθύδικου μεριδίου», έκανε δεκτό όμως το επιχείρημα της Γερμανίας, για το κριτήριο της αναλογικότητας.⁵⁹ Το δικαστήριο υποστήριξε ότι σε τελικό στάδιο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν ένας εύλογος βαθμός αναλογικότητας μεταξύ της έκτασης της υφαλοκρηπίδας που δόθηκε στο κράτος και του μήκους των ακτών του.⁶⁰⁶¹

Γενικά, μπορεί να λεχθεί, ότι το τεστ αναλογικότητας, στη νομολογία της θαλάσσιας οριοθέτησης, είναι προϊόν *judge-made-law*, αποκομμένου από την πραγματική πρακτική των κρατών.⁶² Το τεστ της αναλογικότητας, ως το τρίτο και τελευταίο στάδιο της τριπλής μεθόδου οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, είναι αρκετά υποκειμενικό και ανασφαλές, ως προς την επιστημονική του θεμελίωση. Θα ήταν επιθυμητό, να διευκρινιστεί η *ratio* του μήκους των ακτών και των θαλασσιών περιοχών που ανήκουν σε κάθε μέρος. Ωστόσο, αυτό θα ήταν ιδιαίτερα δύσκολο.⁶³ Όπως, έχει σημειώσει κι ο καθηγητής Evans, το τεστ της αναλογικότητας αποδεικνύει τον ευθύδικο χαρακτήρα της οριοθέτησης⁶⁴, ωστόσο θα ήταν λοιπόν προτιμότερο να αφαιρεθεί το τεστ της αναλογικότητας από την μέθοδο οριοθέτησης⁶⁵, προς εξυπηρέτηση της ασφάλειας δικαίου και της αποφυγής της υποκειμενικότητας.

---

⁵⁹ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5 p. 292

⁶⁰ North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/The Netherlands) [1969] ICJ Rep. 3,{98}

⁶¹ *In the present case there are three States whose North Sea coastlines are in fact comparable in length and which, therefore, have been given broadly equal treatment by nature except that the configuration of one of the coast- lines would, if the equidistance method is used, deny to one of these States treatment equal or comparable to that given the other two. [. . .] What is unacceptable in this instance is that a state should enjoy continental shelf rights considerably different from those of its neighbours merely because in the one case the coastline is roughly convex in form and in the other it is markedly concave, although those coastlines are comparable in length.*⁸

⁶² Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, p. 313

⁶³ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, p. .318

⁶⁴ According to Evans, the concept of proportionality is a means to demonstrate that ‘the delimitation line settled upon [. . .] has an equitable “feel” to it.’ M. Evans, ‘Maritime Boundary Delimitation: Where Do We Go from Here?’, in D. Freestone, R. Barnes, and D. Ong (eds.), *The Law of the Sea: Progress and Prospects* (Oxford University Press Oxford 2006) 155

⁶⁵ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, 155

5. Η σύνδεση του “δικαιώματος” και των “σχετικών περιστάσεων”- Το συμπέρασμα

Η αρχή “η στεριά κυριαρχεί στη θάλασσα”, εμφανίστηκε πρώτη φορά στην υπόθεση *Grisbadarna*⁶⁶, όπου έγινε η σύνδεση της κυριαρχίας του κράτους στη στεριά με την κυριαρχία του κράτους στη θάλασσα. Τα επόμενα έτη, η αρχή αυτή εξελίχθηκε μέσα από τη νομολογία. Στην υπόθεση της Μαύρης θάλασσας, το δικαστήριο κατέληξε ότι το δικαίωμα (the entitlement) του κράτους σε θαλάσσιες ζώνες πηγάζει από την αρχή η στεριά κυριαρχεί στη θάλασσα, και πήγε ένα βήμα παραπέρα, σημειώνοντας ότι αυτό συμβαίνει με την προβολή των ακτών, με τις οποίες θεμελιώνονται θαλάσσιες διεκδικήσεις.⁶⁷

Όταν αναφερόμαστε στο “δικαίωμα” εννοείται οι θαλάσσιες ζώνες και τα όρια τους. Το δικαίωμα έχει μονόπλευρο χαρακτήρα. Αντίθετα η “οριοθέτηση” αφορά τις θαλάσσιες ζώνες και τα όρια μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών, όταν έχουν “αλληλοεπικαλυπτόμενα” δικαιώματα, κι αποτελεί μια διαδικασία συμφωνίας των μερών, με πολύπλευρο χαρακτήρα, ή μια διαδικασία διαχωρισμού τους από κάποιο δικαιοδοτικό όργανο.⁶⁸ Η οριοθέτηση είναι κατά κύριο λόγο ένας “ακρωτηριασμός” των αλληλοεπικαλυπτόμενων δικαιωμάτων.⁶⁹ Στη Λιβύη/Μάλτα, το δικαστήριο κατέληξε ότι το δικαίωμα πρέπει να είναι σχετικό με την οριοθέτηση της σχετικής περιοχής.⁷⁰

Είναι γεγονός ότι το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας για ένα μεγάλο διάστημα, κυρίως από την υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, διαπνεόταν από την αρχή της ευθυδικίας και των σχετικών περιστάσεων. Παρατηρείται, ότι με την εξέλιξη της νομολογίας, το δικαστήριο προσπαθεί να σπάσει την δικαστική υποκειμενικότητα που διακατέχει την αρχή της ευθυδικίας, με την είσοδο της έννοιας του δικαιώματος στην διαδικασία της οριοθέτησης.⁷¹ Γίνεται κατανοητό, ότι η οριοθέτηση από το δικαιοδοτικό όργανο οφείλει να χαρακτηρίζεται από τον νομικό κανόνα, σε αντίθεση με την οριοθέτηση βάση συμφωνίας κρατών, όπου θα μπορούσε υποθετικά να συμφωνηθεί το ο,τιδήποτε, εφόσον δεν θίγονται δικαιώματα τρίτων κρατών.

Το συμπέρασμα του δικανικού συλλογισμού- η απόφαση του δικαστηρίου είναι ένα αμάλγαμα του δικαιώματος και των σχετικών περιστάσεων. Σε γενικές γραμμές, η ασάφεια και το απρόβλεπτο αποτελούν χαρακτηριστικά της δικαστικής απόφασης για την θαλάσσια οριοθέτηση, κι

⁶⁶ *Grisbadarna Case (Norway v. Sweden) (Award) [1909]*

⁶⁷ *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) (Judgment) [2009] ICJ Rep. 61 [89, 96–97]*

⁶⁸ Alex G. Oude Elferink, *Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch*, *supra* n.5, p.72

⁶⁹ *North Sea Continental Shelf*, n. 4, [18, 22]

⁷⁰ *Libya/Malta*, n. 8, [30, 34]

⁷¹ *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) (Judgment) [2009] ICJ Rep. 61 [89, 96–97]*, p.79

αυτό γιατί το δικαστήριο είναι πολλές φορές δύσκολο έως ακατόρθωτο να διασαφηνίσει για ποια συγκεκριμένη σχετική περίπτωση έγινε η προσαρμογή της μέσης γραμμής, κατά την τριπλή διαδικασία οριοθέτησης. Αλλά ακόμη κι αν τύχει να το καταφέρει, ακόμη και τότε σημαντικό ρόλο έχει και το ευρύτερο γεωγραφικό περιβάλλον, έτσι ώστε μια ίδια σχετική περίπτωση να έχει διαφορετικά αποτελέσματα σε διαφορετικές υποθέσεις οριοθέτησης.⁷²

Η σχέση του δικαιώματος και της οριοθέτησης παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον κυρίως σε περιπτώσεις όπου υφίστανται νησιά, στη σχετική περιοχή. Όπως προβλέπεται στο άρθρο 121 της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας, τα νησιά έχουν δικαιώματα σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες, άποψη που έχει επιβεβαιωθεί και από τη νομολογία, όπως στην απόφαση της Νότιας Σινικής Θάλασσας. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις οριοθέτησης, στη νομολογία του δικαστηρίου, όπου υπήρχαν νησιά, το δικαίωμα των νησιών “υποχώρησε” στη πλειοψηφία των περιπτώσεων, όπου υπήρχαν αλληλοεπικαλυπτόμενες υφαλοκρηπίδες για οριοθέτηση.

B. Case study: Η προοπτική της δικαστικής οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο

Εφαρμογή της μεθόδου οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας του Διεθνούς Δικαστηρίου στη ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα

Η ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα, είναι μια από τις βασικές διαφορές που ήρθε στην επιφάνεια τη δεκαετία του '70, όταν η Τουρκία ξεκίνησε να εγείρει αμφισβητήσεις περί πολλών ζητημάτων αφορόντων των σχέσεων της με την Ελλάδα, τη στιγμή που η τελευταία αναγνωρίζει μόνο μία διαφορά στις σχέσεις της με την Τουρκία, αυτή για την υφαλοκρηπίδα.⁷³ Κάποιες από αυτές τις αμφισβητήσεις της Τουρκίας, στηρίχθηκαν σε ελάσσονος σημασίας “ασάφειες” της Σύμβασης της Λωζάνης, ως προς τα νησιά και τις “γκρίζες ζώνες” που έθεσε η γείτονα χώρα, ενώ άλλες αμφισβητήσεις αφορούσαν ζητήματα για τα οποία δεν είχε συμφωνηθεί κάτι, όπως η υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο.

Είναι γεγονός, ότι το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας είναι ένα σχετικά νέο καθεστώς, το οποίο προέκυψε το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, με την εξέλιξη των τεχνολογιών και την

---

⁷² *ibid* 71

⁷³ Όπως αναφέρει και το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών : “Η Ελλάδα επιδιώκει, στο πλαίσιο αυτό, να επιλύσει τη μόνη διαφορά που υφίσταται μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, δηλαδή την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου και, ειδικότερα, το δίκαιο της θάλασσας” στο <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>.

ικανότητα εκμετάλλευσης και έρευνας του υπεδάφους του βυθού από τα παράκτια κράτη. Την περίοδο της δεκαετίας του '70 και ιδίως μετά τις δηλώσεις από ελληνικής πλευράς, κατά την περίοδο της δικτατορίας των Συνταγματαρχών, για την ύπαρξη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στο Αιγαίο, το ενδιαφέρον για την εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας, προκάλεσε το 1976, τη κρίση του Σισμίκ, του τουρκικού ερευνητικού που προχώρησε σε έρευνες σε μη οριοθετημένα ύδατα, κίνηση παράνομη και προκλητική από πλευράς διεθνούς δικαίου.

Η κρίση του 1976 πυροδότησε μια σειρά αντιδράσεων της Ελλάδας, με παράλληλη προσφυγή τόσο στο Συμβούλιο Ασφαλείας, όσο και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, με αίτημα τόσο την έκδοση ασφαλιστικών μέτρων κατά της Τουρκίας για την προστασία των ελληνικών συμφερόντων στην υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο, όσο και για επίλυση της διαφοράς των δύο κρατών. Η προσφυγή του 1976 ήταν μάλλον άγουρη, καθώς, όπως κρίθηκε σε προδικαστικό στάδιο, *το κοινό ανακοινωθέν μεταξύ Ντεμιρέλ και Καραμανλή, στις Βρυξέλλες, το 1975, δεν επαρκούσε για την θεμελίωση της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου επί της διαφοράς*⁷⁴, *καθώς ένα ανακοινωθέν, όπως τόνισε το δικαστήριο, θα μπορούσε να θεωρηθεί διεθνής συμφωνία, αλλά στην συγκεκριμένη περίπτωση, δεν μπορεί να συναχθεί ότι η Τουρκία δέχτηκε άνευ όρων την μονομερή υποβολή της διαφοράς στο Δικαστήριο.* Αυτή η ερμηνεία του κοινού ανακοινωθέν του 1975, κόστισε την εξέταση της ουσίας της ελληνοτουρκικής διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα, από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, το οποίο έκρινε ότι δεν είχε δικαιοδοσία να εξετάσει την προσφυγή της Ελλάδας. Παράλληλα, έφερε στην επιφάνεια, το ζήτημα της σύγκρουσης αρμοδιοτήτων δύο κυρίων οργάνων των Ηνωμένων Εθνών, του Συμβουλίου Ασφαλείας και του Διεθνούς Δικαστηρίου.

Συμπερασματικά, ακόμη και αν η θέση του Δικαστηρίου ότι μια διαφορά σχετικά με τα όρια της υφαλοκρηπίδας που σχετίζεται με το εδαφικό καθεστώς της Ελλάδας δεν ήταν ιδιαίτερα πειστική, είναι αλήθεια ότι η υπόθεση αυτή αποδεικνύει πόσο επικίνδυνο είναι να κινηθεί διαδικασία στο δικαστήριο με μονομερή προσφυγή.⁷⁵ Ωστόσο, κάτι το οποίο έγινε ξεκάθαρο από την δικαστική περιπέτεια του 1976 είναι ότι η διαφορά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο, αποτελεί μια νομική διαφορά, με την έννοια που έχει καθιερωθεί στη διεθνή νομολογία.⁷⁶

Αργότερα, με το Συμφωνητικό της Βέρνης (1976), τα δύο κράτη συμφώνησαν να απέχουν από οποιοσδήποτε προκλητικές ενέργειες στην υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο, ενώ ακόμα το Συμφωνητικό περιλάμβανε την προτροπή των μερών για την μελέτη διεθνών πρακτικών και

⁷⁴ Aegean Sea Continental Shelf Judgment, I.C.J. Reports 1978, 3 [45]

⁷⁵ Παπασταυρίδης Ε., 2020, *Οι ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου*, Policy Paper ΕΛΙΑΜΕΠ, σελ.11

⁷⁶ PCIJ, *Affaire de concessions Mavromatis en Palestine* (1924)

κανόνων, που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Βέβαια, οι εφαρμοστέοι κανόνες στη μεταξύ τους διαφορά αποτελεί από μόνο του μια πρόκληση, καθώς η Τουρκία δεν είναι μέρος στην Σύμβαση για το δίκαιο της Θάλασσας (1982), ενώ παράλληλα η σθεναρή της αντίδραση στο Αιγαίο κρίνεται άκρως επικίνδυνη για την πορεία των διαπραγματεύσεων και την επίλυση της διαφοράς. Μια καλή ερώτηση είναι αν θα μπορούσε να θεωρηθεί η Τουρκία, “επίμονος αντιρρησίας” στο Αιγαίο.

1. “Επίμονος αντιρρησίας” στο Αιγαίο

Η θεωρία του επίμονου αντιρρησία στο διεθνές δίκαιο αποτελεί μια θεωρία αμφισβητούμενης αξίας και αποτελεσματικότητας. Σύμφωνα με αυτή, στη γένεση ενός εθίμου, αν ένα κράτος εκφράσει τις αντιρρήσεις του με σταθερότητα για την ύπαρξη αυτού του εθίμου, τότε δεν δεσμεύεται από τον κανόνα αυτό. Η τακτική αυτή είναι κάτι το οποίο εφαρμόζει και η Τουρκία στο Αιγαίο τα τελευταία χρόνια, όσον αφορά βασικούς κανόνες του δικαίου της θάλασσας, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες.

Ως επίμονος αντιρρησίας στο Αιγαίο, η Τουρκία προσπαθεί να καθιερώσει μια τακτική αμφισβητήσεων, προκειμένου να εντάξει τον χώρο του Αιγαίου σε ένα συγκεκριμένο νομικό καθεστώς, το οποίο να διέπεται από ειδικές περιστάσεις και εξαιρέσεις.

Προκύπτει λοιπόν το ερώτημα αν θα μπορούσε ένα επιχείρημα επίμονου αντιρρησία να υποστηριχθεί ενώπιον ενός διεθνούς δικαστηρίου. Στην υπόθεση της αλιείας⁷⁷ το Διεθνές Δικαστήριο, βασίστηκε στην άρνηση της Νορβηγίας να δεχτεί ως προς τη γραμμή βάσης της αιγιαλίτιδας “κανόνα” ανοίγματος κόλπου 10 μιλίων για να παρακάμψει επιχείρημα εθιμικού κανόνα μεταξύ δύο κρατών⁷⁸. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, ότι η υπόθεση της αλιείας, αποτελεί συχνό παράδειγμα υποστήριξης των τουρκικών επιχειρημάτων για το Αιγαίο.

Ωστόσο, η τακτική του επίμονου αντιρρησία στην πλειοψηφία των περιπτώσεων δεν έχει νομική σημασία, τη στιγμή που η διεθνής κοινότητα αποδέχεται την ύπαρξη ενός κανόνα, κάποια στιγμή ανεπαίσθητα κι ο επίμονος αντιρρησίας θα υποχωρήσει ενώπιον του, αποδεκτού από όλους, κανόνα. Παρόλο που η δημιουργία εθίμου δεν απαιτεί τη συναίνεση όλων των κρατών για να τα δεσμεύει, υφίσταται ένα ισχυρό τμήμα της ακαδημαϊκής κοινότητας το οποίο υποστηρίζει την

---

⁷⁷ Ficheries Case, 1954 ICJ

⁷⁸ Ρούκουνας Εμμανουήλ, *supra* n. 3 , σελ.60

αποτελεσματικότητα του επίμονου αντιρρησία για την μη δέσμευση του από έθιμο⁷⁹. Έτσι, παραμένει αβέβαιη η ενδεχόμενη κρίση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης επί του θέματος.

2. Η Συμμετοχή της Τουρκίας στις διαπραγματεύσεις για τη Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας (1982)

Η Τουρκία αποτελεί παράκτιο κράτος και κατά τα χρόνια έχει προχωρήσει σε συμφωνίες οριοθέτησής με άλλα κράτη. Στην έναρξη των διαπραγματεύσεων, στο πλαίσιο του ΟΗΕ για την υιοθέτηση της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS III), η Τουρκία συμμετείχε στην διάρκεια των διαπραγματεύσεων, ωστόσο δεν προχώρησε σε υπογραφή και επικύρωση του τελικού κειμένου.

Στις διαπραγματεύσεις για την UNCLOS III, πολλά κράτη κυρίως της Λατινικής Αμερικής έκαναν λόγο για πατρογονικές θάλασσες και πρότειναν επέκταση των χωρικών υδάτων έως τα 200 ν.μ. Σε γενικές γραμμές, η UNCLOS III περιελάμβανε διατάξεις που ενσωμάτωναν κάποιες γενικές αρχές του δικαίου της θάλασσας, όπως την ελευθερία της ανοιχτής θάλασσας και κάποιους ακόμα νέους θεσμούς (*package approach*)⁸⁰.

Η θέση της Τουρκίας, στις διαπραγματεύσεις, ήταν κατά κύριο λόγο η εξαίρεση και ιδιαίτερη μεταχείριση του Αιγαίου Πελάγους, ενώ ακόμα, αναφορικά με τα νησιά, η Τουρκία πρότεινε ότι δεν θα έπρεπε να έχουν το δικαίωμα οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών όπως τα ηπειρωτικά εδάφη, ή έστω το εν θέματι δικαίωμα να είναι περιορισμένο. Την ίδια στιγμή τα κράτη που διέθεταν και νησιωτική χώρα, υποστήριζαν ότι το έδαφος των νησιών εξομοιώνεται με αυτό των ηπειρωτικών εδαφών ενός κράτους και συνεπώς τα νησιά είχαν κάθε δικαίωμα κήρυξης όλων των θαλασσιών ζωνών.

Η Τουρκία, κατά την συνδιάσκεψη του Montego Bay, προσπάθησε να εξαιρεθεί το Αιγαίο από το καθεστώς των 12 ν.μ χωρικών υδάτων, δεδομένου ότι, όπως υποστήριξε, υφίσταται ειδικές περιστάσεις στην περιοχή και επίσης αυτό θα περιόριζε την ελευθερία της ναυσιπλοΐας, ένα καθιερωμένο εθνικό δικαίωμα του δικαίου της θάλασσας.

Στο τέλος των διαπραγματεύσεων τέσσερα κράτη δεν προσχώρησαν στην Σύμβαση: η Τουρκία, οι ΗΠΑ, Το Ισραήλ και η Βενεζουέλα.

---

⁷⁹ *ibid* 78

⁸⁰ Riza Turnen, *Whose sea? A Turkish International Law Perspective on the Greek-Turkish Disputes*, Institut Montaigne

3. Το συνυποσχητικό

Μια πιθανή προσφυγή Ελλάδας και Τουρκίας, στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, για την επίλυση της διαφοράς επί της υφαλοκρηπίδας, σίγουρα θα περιλάμβανε ζητήματα προδικαστικής φύσεως, όπως η σύναψη του συνυποσχητικού, ήτοι της ειδικής συμφωνίας με την οποία θα υπάγεται η διαφορά στο Δικαστήριο, καθώς και ζητήματα ερμηνείας του συνυποσχητικού.

Η διεθνής δικαιοσύνη είναι συναίνετική. Αυτό σημαίνει ότι ο μόνος τρόπος για την έκδοση δικαστικής απόφασης από διεθνές δικαιοδοτικό όργανο, είναι η συμφωνία ή η συναίνεση των κρατών να υπαχθεί η διαφορά ενώπιον ενός δικαστηρίου. Όπως προβλέπεται στο Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου, για την θεμελίωση της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου υφίστανται τρεις τρόποι ώστε η προσφυγή να θεωρηθεί παραδεκτή : 1) με αποδοχή του καταστατικού κατά την προσχώρηση του κράτους σε αυτό, 2) με ειδική ρήτρα σε διεθνή σύμβαση, όπου να προβλέπει την υπαγωγή της διαφοράς που θα προκύψει από την σύμβαση, στο Δικαστήριο, και 3) με ειδική σύμβαση, *ad hoc*, ήτοι το λεγόμενο συνυποσχητικό (*compromis, special agreement*). Με συνυποσχητικό έχουν εισαχθεί στο Δικαστήριο, η υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, η υπόθεση Τυνησίας /Λιβύης, Λιβύης/Μάλτας, η υπόθεση του Gulf Maine Area, η υπόθεση Ελ Σαλβαντόρ/ Ονδούρας και Μαλαισίας/Σιγκαπούρης (Pedra Branca).

Το συνυποσχητικό είναι μια ειδική συμφωνία των μερών, που περιλαμβάνει την επίδικη διαφορά, το δικαιοδοτικό όργανο που θα επιληφθεί, καθώς και το εφαρμοστέο δίκαιο⁸¹. Με το συνυποσχητικό, τα μέρη αποφασίζουν για το εύρος της διαφοράς που θα αποφασίσουν να θέσουν ενώπιον του Δικαστηρίου. Ορισμένες φορές το συνυποσχητικό, μπορεί να περιλαμβάνει ερώτηση προς το Δικαστήριο, η οποία να αφορά μόνο το εφαρμοστέο δίκαιο. Αυτό συνέβη, για παράδειγμα, στην υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, όπου τα αντίδικα μέρη, ζήτησαν να θέσει το Δικαστήριο, τις αρχές και τους κανόνες που διέπουν την μεταξύ τους, οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, κι όχι να προχωρήσει το ίδιο σε οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι στην Υπόθεση Gulf of Maine Area (1984), το Δικαστήριο, έθεσε τα κάτωθι πολύ χρήσιμα βασικά σημεία, αφορόντα την θεμελίωση της δικαιοδοσίας του με βάση το συνυποσχητικό, όπως υπογραμμίστηκαν από το δικαστήριο:

A) “*Το δικαστήριο σημειώνει ότι η ειδική συμφωνία δεν επιβάλλει κανένα περιορισμό στη δικαιοδοσία του, εκτός από αυτόν που προκύπτει από τους όρους αυτού του ερωτήματος ..*”

⁸¹ Στέλιος Περράκης, 2016, Μαρία Ντανιέλλα Μαρούδα, *Διεθνής Δικαιοταξία, Θεωρία και Εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου*, Τόμος Α' Δεύτερη έκδοση, Αθήνα:Ι. Σιδέρης, σελ 156

Β) «... ότι τα δικαιώματα τρίτων κρατών στις θαλάσσιες και υποθαλάσσιες περιοχές δεν μπορούν με οποιονδήποτε τρόπο να επηρεάζονται από την οριοθέτηση »,

Γ) « ... Σημειώνει επίσης ότι, εφόσον η υπόθεση υποβλήθηκε με ειδική συμφωνία, δεν προκύπτει κανένα προκαταρκτικό ζήτημα δικαιοδοσίας »,

Δ) «... το δικαστήριο θεωρεί αποφασιστικό να μην προβεί σε υιοθέτηση οποιασδήποτε άλλης αφετηρίας ή τερματικού σημείου, καθώς σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η αμοιβαία συμφωνία μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών είναι η προτιμώμενη διαδικασία για τον καθορισμό θαλάσσιας οριοθέτησης · αφού ο Καναδάς και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής είχαν κάνει με αμοιβαία συμφωνία ένα βήμα προς την επίλυση της διαφοράς τους, το οποίο δεν πρέπει να αγνοηθεί ».

Επιπλέον, ένα ζήτημα που θα μπορούσε να ανακύψει, και να αφορά την ειδική σύμβαση της υπαγωγής της διαφοράς στο Δικαστήριο, είναι ένα ζήτημα ερμηνείας του. Όπως, συνέβη στην υπόθεση *El Salvador v. Honduras*. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το Δικαστήριο βρέθηκε ενώπιον ενός ζητήματος ερμηνείας, σχετικά με μια φράση του συνυποσχετικού, που όριζε εν τελεί και το αντικείμενο της επίδικης διαφοράς. Το Δικαστήριο έπρεπε να κρίνει αν η έκφραση “determine the legal situation”, σήμαινε να θέσει το Δικαστήριο τους νομικούς κανόνες που θα εφαρμόζονταν στην οριοθέτηση, ή να προχωρήσει το ίδιο σε οριοθέτηση.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ονδούρα υποστήριξε πως η συγκεκριμένη έκφραση τέθηκε επιτηδευμένα με διθυραμβικό τρόπο, ώστε να επιτραπεί στην κυβέρνηση του Ελ Σαλβαντόρ να συνάψει συνυποσχετικό για την οριοθέτηση της περιοχής του Κόλπου. Ένα τέτοιο επιχείρημα, δεν έγινε δεκτό από το Δικαστήριο, το οποίο προέβη σε ερμηνεία του σύνηθους νοήματος, ήτοι του άρθρου 31 της Σύμβασης Γενεύης για το δίκαιο των Συνθηκών (1969) και έτσι δεν προχώρησε σε οριοθέτηση αλλά στον καθορισμό των νομικών κανόνων οριοθέτησης.

Στο πλαίσιο της σύναψης του συνυποσχετικού, και της εξέτασης του, για ζητήματα της προδικασίας αλλά και της ουσίας, ερωτάται αν θα μπορούσαν να προκύψουν και ζητήματα κυριαρχίας, που για παράδειγμα δεν είχαν συμπεριληφθεί από τα μέρη, στο κείμενο της συμφωνίας. Είναι γεγονός, ότι ζητήματα κυριαρχίας θα μπορούσαν να τεθούν ως ζητήματα παρεπίμπτοντα, εάν για παράδειγμα έπρεπε το Δικαστήριο να θέσει γραμμές βάσης σε κάποιο αμφισβητούμενο σημείο. Ωστόσο, σε ένα ευαίσθητο ζήτημα, με πολιτική χροιά και ιδίως στο πλαίσιο της ελληνοτουρκικής διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα, που αποτελεί μια μακροχρόνια, “ιστορική” μάλλον διαφορά, το Δικαστήριο, πολύ πιθανό να ακολουθούσε μια πιο συντηρητική κατεύθυνση, η οποία δεν θα έθιγε ζήτημα κυριαρχίας, μεταξύ των δύο χωρών και κυρίως ενώ δεν περιλαμβάνονται στο συνυποσχετικό, ήτοι με την βούληση των δύο κρατών.

4. Το εφαρμοστέο δίκαιο

Ένα ακόμη ζήτημα, ιδιαίτερα ενδιαφέρον αποτελεί και το εφαρμοστέο δίκαιο στη διαφορά. Όπως είναι γνωστό, η Τουρκία δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας (1982), ούτε την προγενέστερη αυτής συνθήκη, αναφορικά με το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας (1958). Συνεπώς το ζήτημα του εφαρμοστέου δικαίου θα κριθεί κυρίως όσον αφορά την ύπαρξη εθίμου.

Όπως έχει αναφέρει, στη νομολογία του, το Δικαστήριο, οι αρχές που σχετίζονται με την οριοθέτηση των άρθρων 74 και 83 της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας (1982), καθώς και το καθεστώς των νησιών στην εν θέματι σύμβαση, αντανακλούν διεθνές εθιμικό δίκαιο.⁸² Στην υπόθεση Κατάρ/Μπαχρέιν, το Κατάρ δεν αποτελούσε μέρος στη Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας, καθώς είχε προβεί μόνο στην υπογραφή της και όχι στην επικύρωσή της, ωστόσο τα αντίδικα μέρη συμφώνησαν ότι οι περισσότερες αρχές της σύμβασης αποτελούν διεθνές εθιμικό δίκαιο και άρα εφαρμοστέο μεταξύ τους δίκαιο.⁸³

Ένα ενδιαφέρον ζήτημα που γεννάται είναι αν θα μπορούσε να υποδείξουν τα μέρη στο Δικαστήριο το εφαρμοστέο δίκαιο στη διαφορά τους. Η αρχή *iura novit curia*, σημαίνει ότι ο δικαστής γνωρίζει το δίκαιο και συγκεκριμένα το εφαρμοστέο δίκαιο. Στο πλαίσιο ενός μόνιμου δικαιοδοτικού οργάνου, όπως το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, τα αντίδικα μέρη δεν μπορούν να υποδείξουν το εφαρμοστέο δίκαιο και να αποκλείσουν άλλους κανόνες εφαρμογής. Όσον αφορά τη διαιτησία, την οποία και οι αντίδικοι επιλέγουν λόγω της ευελιξίας της, παρατηρείται ότι μπορούν οι αντίδικοι να ορίσουν το εφαρμοστέο δίκαιο, όπως επίσης και να καθορίσουν τη σύνθεση του δικαστηρίου. Στη περίπτωση της Ελλάδας και της Τουρκίας, εφόσον τεθεί η διαφορά ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου, τα μέρη μπορούν με το συνυποσχετικό να ζητήσουν από το δικαστήριο να αναδείξει τις αρχές και τους κανόνες που πρέπει να εφαρμοστούν στη μεταξύ τους διαφορά, όπως έγινε στην υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας.

Τέλος, όσον αφορά ζητήματα ερμηνείας της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας, το δικαστήριο, όπως και άλλα δικαστήρια, σε ένα σημαντικό αριθμό αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένων κι αυτών που αφορούν την ερμηνεία της σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας, διευκρίνησε ότι η προσέγγιση του είναι η εφαρμογή κανόνων ερμηνείας που μπορούν να

---

⁸² *The Court considers that the principles of maritime delimitation enshrined in Articles 74 and 83 and the legal régime of islands set out in UNCLOS Article 121 reflect customary international law.* Nicaragua v. Colombia

⁸³ Qatar-Bahrain Case, Decision of March 16, 2001, para. 167

βρεθούν στα άρθρα 31 και 33 της Σύμβασης της Γενεύης για το δίκαιο των συνθηκών, τα οποία αντανakλούν διεθνές έθιμο.⁸⁴

5. Οι ισχυρισμοί Ελλάδας και Τουρκίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης

Εφόσον οι δύο χώρες καταφέρουν μέσω των διερευνητικών επαφών, να προχωρήσουν σε διαπραγματεύσεις και τελικά στην υπογραφή μιας ειδικής συμφωνίας για την υπαγωγή της διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, έχει ενδιαφέρον να δούμε τα επιχειρήματα που κάθε χώρα θα επικαλεστεί και πως αυτά θα θεμελιωθούν στη πρότερη νομολογία του δικαστηρίου. Ωστόσο, είναι κρίσιμο να θυμόμαστε, ότι κάθε υπόθεση οριοθέτησης αποτελεί μια μοναδική από άποψης χαρακτηριστικών υπόθεση (*unicum*) και συνεπώς όπως ήδη αναφέρθηκε, μια σχετική περίπτωση στην περίπτωση Ελλάδας και Τουρκίας μπορεί να έχει διαφορετική προσαρμογή, σε σχέση με μία άλλη αντίστοιχη υπόθεση που έχει κρίνει το δικαστήριο. Πρέπει λοιπόν να αναφερθεί, ότι η παρούσα επιχειρηματολογία και ο χαρακτηρισμός της αποτελεί μια επιστημονικά μεν θεμελιωμένη υπόθεση σε προηγούμενη νομολογία του δικαστηρίου, ωστόσο η δικαιοδοτική κρίση δεν μπορεί ποτέ να είναι απόλυτα προβλέψιμη.

Καταρχήν, όσον αφορά την Ελλάδα, η τελευταία ενώπιον του δικαστηρίου θα επικαλούνταν τη σημασία της μέσης γραμμής στη διαδικασία της οριοθέτησης, όπως αυτή έχει επίσης θεμελιωθεί και μέσα από τη νομολογία του δικαστηρίου. Επιπλέον, θα αναφερόταν στα νησιά, για τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 121 της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας προβλέπεται καθεστώς πλήρων δικαιωμάτων σε θαλάσσιες ζώνες. Περαιτέρω, κρίνεται πιθανό να αναφερθεί από την ελληνική πλευρά το επιχείρημα της αντίστροφης μη αποκοπής, σύμφωνα με το οποίο τα νησιά που δεν θα λάβουν θαλάσσιες ζώνες, κατά την οριοθέτηση, δεν θα πρέπει να αποκόβονται εντελώς τα δικαιώματα τους από τη περιοχή που προβάλλονται οι ακτές τους. Αυτό αποτελεί μια αρχή που αναδύθηκε μέσα από την υπόθεση Νικαράγουα/Κολομβία.⁸⁵ Τέλος, η Ελλάδα θα έπρεπε να αναφερθεί και στο Σύμφωνο οριοθέτησης Τουρκίας και Λιβύης, το οποίο θίγει τα κυριαρχικά της δικαιώματα στην περιοχή.

Από την άλλη πλευρά, η Τουρκία, ενώπιον του δικαστηρίου θα επικαλεστεί κατά κύριο λόγο, ότι η επίδικη διαφορά θα πρέπει να λυθεί επί τη βάση της ευθυδικίας, και όχι της μέσης γραμμής. Επίσης, θα αναφερθεί στην παρουσία των πολλών ελληνικών νησιών, πολύ κοντά στις

---

⁸⁴ Angela del Vecchio-Roberto Virzo, 2019, Interpretations of the United Nations Convention on the Law of the Sea by International Courts and Tribunals , Springer,σελ16

⁸⁵ Nicaragua/Colombia, σημ. 150, para 216

ακτές της, η οποία οδηγεί ουσιαστικά σε αποκοπή της προβολής των ακτών της στο Αιγαίο. Ενώ, πολύ πιθανό να αναφερθεί και στην εγκυρότητα του Συμφώνου που υπέγραψε με την Λιβύη.⁸⁶

6. Υπόθεση εργασίας: Ο δικανικός συλλογισμός του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης επί της ελληνοτουρκικής διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο

Με βάση όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, θα γίνει μια προσπάθεια διερεύνησης των επιχειρημάτων των δύο χωρών, πάντα βασιζόμενη στη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Θα αναλυθούν τα επιχειρήματα των δύο κρατών συνδυαστικά.

A) Η μέθοδος οριοθέτησης

Αρχικά, όσον αφορά την μέθοδο οριοθέτησης, η Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας δεν προβλέπει μια συγκεκριμένη μέθοδο οριοθέτησης για την υφαλοκρηπίδα. Η αναφορά στο άρθρο 83 ότι η διαφορά πρέπει να λυθεί με συμφωνία, επί τη βάση του διεθνούς δικαίου και να καταλήγει σε ένα δίκαιο αποτέλεσμα, είναι μάλλον πολύ ασαφής ως προς τον προσδιορισμό της μεθόδου. Παρόλο αυτά, το δικαστήριο, με την πλούσια νομολογία του, και την θεμελίωση της τριπλής μεθόδου οριοθέτησης, προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στην αξία της μεθόδου της μέσης γραμμής.

Σίγουρα, η μέση γραμμή, ως πρώτο βήμα της διαδικασίας, έχει μια πρωτοκαθεδρία ως προς την έναρξη της οριοθέτησης. Η Ελλάδα, ορθά θα υποστηρίξει την αξία της μέσης γραμμής, καθώς αυτή έχει θεμελιωθεί μέσα από τη νομολογία, ως ένα πρώτο βασικό βήμα οριοθέτησης. Σε δεύτερο χρόνο, ωστόσο παρατηρείται ότι η μέση γραμμή σπάνια μάλλον παραμένει αμετάβλητη και σταθερή, όπως τίθεται στο πρώτο στάδιο της διαδικασίας. Το δικαστήριο, κάνει χρήση της μέσης γραμμής, ωστόσο η επίτευξη του δικαίου αποτελέσματος, όπως αναφέρεται και στη Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας, στη πλειοψηφία των περιπτώσεων επιτάσσει την προσαρμογή της μέσης γραμμής, λόγω των σχετικών περιστάσεων που κυριαρχούν στη περιοχή. Συνεπώς, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η μέση γραμμή είναι η βασική μέθοδος οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας αλλά επίσης είναι μάλλον το πιο πιθανό ότι θα υπάρξει προσαρμογή της κατά την οριοθέτηση. Όπως άλλωστε προέκυψε και στην υπόθεση Λιβύη/Μάλτα, η Μάλτα ισχυρίστηκε ότι το νέο κριτήριο της απόστασης, όπως υπάρχει στη νέα Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας (1982), δίνει την πρωτοκαθεδρία στη μέθοδο της μέσης γραμμής. Το δικαστήριο, όμως, δεν μπόρεσε να κάνει δεκτό

---

⁸⁶ Παπασταυρίδης Ε., *supra* n.75, σελ 38

το επιχείρημα της Μάλτας, καθώς η μέση γραμμή, όπως ανέφερε, δεν είναι ούτε η μόνη ενδεδειγμένη μέθοδος οριοθέτησης ούτε το μόνο επιτρεπτό σημείο εκκίνησης, άποψη σταθερή ήδη από την υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας.⁸⁷

Από την άλλη, η μέθοδος οριοθέτησης στην οποία αναφέρεται η Τουρκία, αποτελεί περισσότερο μια εξέταση της διαφοράς *ex aequo et bono*. Η γείτονα, μάλλον συγγέει την έννοια της ευθυδικίας (ή του ευθύδικου αποτελέσματος όπως αναφέρεται στη Σύμβαση), η οποία σύμφωνα με το δικαστήριο δεν σημαίνει και ισότητα, αλλά όπως αναλύθηκε και ανωτέρω αποτελεί μια αρχή δικαίου, στενά συνδεδεμένη με τον νομικό κανόνα. Η Τουρκία παραδεκτώς θα μπορούσε να αναφέρει ότι η μέση γραμμή δεν αποτελεί μια παγιωμένη μέθοδο οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, όπως είχε ήδη αναφέρει και το ίδιο το δικαστήριο στην υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, ωστόσο η μέση γραμμή πλέον αποτελεί μια ασφαλή έναρξη για την οριοθέτηση και μια παγιωμένη κίνηση του δικαστηρίου στην νεότερη νομολογία του. Όπως και να έχει, η μέση γραμμή θα αποτελέσει ένα πρώτο στάδιο της οριοθέτησης.

Το πώς ακριβώς ένα δικαστήριο θα εξισοροπούσε όλες αυτές τις εκτιμήσεις στο πλαίσιο του Αιγαίου είναι δύσκολο να προβλεφθεί με απόλυτη βεβαιότητα, αλλά μπορεί να συναχθεί με κάποια βεβαιότητα ότι θα γίνουν προσαρμογές σε μια προσέγγιση μέσης γραμμής, υπό το φως της μοναδικής γεωγραφίας και ζητημάτων ασφάλειας της περιοχής.⁸⁸ Ο καθηγητής Ροζάκης έχει αναγνωρίσει ότι «υπό τις παρούσες συνθήκες του διεθνούς εθιμικού δικαίου, ούτε η Ελλάδα ούτε η Τουρκία μπορούν να αναμένουν την αποκλειστική εφαρμογή της προτιμώμενης μεθόδου οριοθέτησής τους» και ότι οι τοποθεσίες των ανατολικών ελληνικών νησιών «θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως σχετικές περιστάσεις, δικαιολογώντας μια απόκλιση από την αυστηρή διάμεση γραμμή που προτείνει η Ελλάδα».⁸⁹

Πράγματι, η ίδια η Ελλάδα έχει απομακρυνθεί από μια προσέγγιση αυστηρής μέσης γραμμής στην οριοθέτησή της με την Ιταλία, όπου «υπήρχε μια προφανής εκτροπή από αυτήν στο νοτιότερο τμήμα της, εις βάρος της Ελλάδας και μια εξίσου προφανής απόκλιση από τη λογική των γραμμών βάσης, στην περίπτωση του Κόλπου του Τάραντα.»⁹⁰

---

⁸⁷ ICJ, *Libye/Malta*, para 42-44

⁸⁸ Van Dyke Jon M., 2005, *An Analysis of the Aegean Disputes under International Law, Ocean Development and International Law*, Taylor and Francis Inc,σελ 91

⁸⁹ Christos L. Rozakis, 1997, *The Greek Continental Shelf in Phaedon J. Kozyris. "Equity, Equidistance, Proportionality at Sea: Status of Island Coastal Fronts and a Coda for the Aegean."* In *Greece and the Law of the Sea*. Edited by Theodore C. Kariotis. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers

⁹⁰ *ibid* 87

B) Το καθεστώς των νησιών

Αναφορικά με το δεύτερο επιχείρημα, για την παρουσία και το καθεστώς των νησιών στη σχετική περιοχή, η νομολογία προσφέρει πλούσια παραδείγματα προς μελέτη. Αρχικά, διευκρινίζεται ότι στο άρθρο 121 της Σύμβασης, γίνεται η διάκριση νησιωτικών μορφωμάτων και βράχων, ενώ αναφέρεται ότι τα νησιά έχουν δικαίωμα σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες. Είναι αλήθεια, ότι μέσα από τη νομολογία, το δικαστήριο έχει αναγνωρίσει μειωμένη ή μηδενική επήρεια στην πλειοψηφία των εμπλεκόμενων νησιών, ωστόσο ποτέ δεν έγινε λόγος για ανυπαρξία των δικαιωμάτων των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες. Η νομολογία του δικαστηρίου αλλά και η νομολογία διαιτητικών δικαστηρίων έχουν υπογραμμίσει ότι τα νησιά χαίρουν όλων των θαλασσιών ζωνών και πιο συγκεκριμένα, σε αντίθεση με τους βράχους, οι οποίοι δεν συντηρούν σημαντική ανθρώπινη διαβίωση και οικονομική ζωή, έχουν δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ. Επιπλέον, αποτελεί πλήρως λανθασμένο επιχείρημα ότι τα νησιά που βρίσκονται στη λάθος πλευρά της μέσης γραμμής δεν δικαιούνται υφαλοκρηπίδα.

Η μειωμένη ή μηδενική επήρεια που έχει δοθεί από το δικαστήριο κατά καιρούς σε νησιά, δεν θα μπορούσε ποτέ να θεωρηθεί ότι θα αφορούσε νησιά αρκετά μεγάλα σε έκταση και με σημαντικό ανθρώπινο παράγοντα και οικονομική ζωή, όπως η Κρήτη, η Ρόδος και η Κάρπαθος. Μπορεί να ειπωθεί ότι το δικαστήριο θα μπορούσε να μετατοπίσει τη μέση γραμμή ανάμεσα σε αυτά τα νησιά κατά πολύ μικρό και αμελητέο βαθμό, χάριν της προβολής των τουρκικών ακτών, αλλά το πιο πιθανό είναι να μη συμβεί κάτι τέτοιο. Αντίθετα, μικρότερα νησιά, που απέχουν μόλις 2 ν.μ από τις τουρκικές ακτές, όπως το Καστελλόριζο (Μεγίστη), πολύ πιθανόν να μη λάβουν πλήρη επήρεια, λόγω της εγγύτητάς τους στις ακτές του άλλου κράτους, και της μικρής τους έκτασης. Αυτό έγινε δεκτό από το δικαστήριο σε πολλές υποθέσεις, μεταξύ αυτών στην υπόθεση της Μαύρης Θάλασσας, στη Νικαράγουα/Κολομβία και στη Τυνησία/Λιβύη.

Όπως ανέφερε κι ο πρέσβης Tommy Koh⁹¹ και αναδιατυπώθηκε στην απόφαση για την Νότια Σινική Θάλασσα : *“Το σκεπτικό της πρότασης ότι τα παράκτια κράτη θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να δημιουργήσουν μια αποκλειστική οικονομική ζώνη βασιζόταν ουσιαστικά στα συμφέροντα των ανθρώπων και στην επιθυμία να συλλεχθούν οι πόροι του ωκεάνιου χώρου για την ανάπτυξή τους... Ωστόσο, θα ήταν άδικο, και η κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας θα μειωνόταν περαιτέρω, αν κάθε νησί, ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά του, είχε αυτομάτως το δικαίωμα να*

---

⁹¹ Ο πρέσβης Tommy Koh στη συνέχεια διατέλεσε Πρόεδρος της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το δίκαιο της θάλασσας.

διεκδικήσει μια ενιαία οικονομική ζώνη. Μια τέτοια προσέγγιση θα έδινε άδικα οφέλη σε παράκτια κράτη με μικρά ή ακατοίκητα νησιά διάσπαρτα σε μεγάλη έκταση του ωκεανού. Η οικονομική ζώνη ενός άγονου βράχου θα ήταν μεγαλύτερη από τη χερσαία επικράτεια πολλών κρατών και μεγαλύτερη από τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες πολλών παράκτιων κρατών.⁹²

Στην υπόθεση Νικαράγουα κ. Κολομβία, το δικαστήριο προχώρησε σε οριοθέτηση, χρησιμοποιώντας θυλάκια με τα οποία εσώκλεισε τα νησιά, τα οποία δεν ξεπερνούσαν μεταξύ τους τα 30 ν.μ., τα οποία και τα αντιμετώπισε ως μια “συνέχεια”, σε αντίθεση απομακρυσμένα νησιά δεν τα συμπεριέλαβε στην ενθυλάκωση, καθώς θεώρησε ότι αυτό θα επέτρεπε σε μικρά, απομονωμένα χαρακτηριστικά, τα οποία βρίσκονται σε σημαντική απόσταση από τα μεγαλύτερα νησιά της Κολομβίας, να έχουν δυσανάλογη επίδραση στα όρια.⁹³

Συμπερασματικά, τα νησιά ακόμη και με μειωμένη επήρεια, πάντα διατηρούν τα χωρικά τους ύδατα, για αυτό και το ευτυχές καθώς και μεγάλη νίκη για την ελληνική πλευρά θα είναι η υπαγωγή της διαφοράς στη Χάγη, έχοντας ήδη οριοθετήσει με την γείτονα, περισσότερα ναυτικά μίλια, αγιαλίτιδα ζώνη.

Γ) Το μήκος των ακτών

Το επιχείρημα του μήκους των ακτών, συνδέεται στενά με τα νησιά, όπως αναλύθηκε ανωτέρω. Είναι γεγονός ότι, το δικαστήριο έχει αποφασίσει σε πολλές περιπτώσεις υπέρ του επιχειρήματος του μήκους των ακτών⁹⁴ και πολλές φορές σε περιπτώσεις ακόμη και κράτους κατά νησιωτικού κράτους, όπου έγινε προσαρμογή της μέσης γραμμής εις βάρους του νησιωτικού κράτους.⁹⁵ Η σχέση των ακτών με την προς οριοθέτηση περιοχή είναι το βασικό στοιχείο και άλλοι παράγοντες – όπως η παρουσία νησιών, ακρωτηρίων, παράκτιων μηκών κ.λπ., παίρνουν τη θέση τους ως συγκεκριμένα παραδείγματα αυτού του γενικότερου παράγοντα.⁹⁶

Δ) Η Συμφωνία Τουρκίας-Λιβύης (2019) και τα δικαιώματα τρίτων κρατών

---

⁹² South China Sea Arbitration, Award (n 3) , para.519

⁹³ ICJ, Nicaragua v. Colombia

⁹⁴ Ροζάκης, supra n. 29, σελ 33

⁹⁵ Στην υπόθεση Λιβύη/Μάλτα, διαπιστώθηκε μεγάλη δυσαναλογία του μήκους των ακτών των δύο χωρών.

⁹⁶ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, Universitetet i Tromsø, Norway , supra n.5, p 260

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω η διεθνής δικαιοσύνη είναι συναινετική, ενώ επίσης οι αποφάσεις ισχύουν μόνο μεταξύ των αντίδικων μερών σε μια υπόθεση ενώπιον του δικαστηρίου, σύμφωνα με το άρθρο 59 του Καταστατικού του ΔΔΧ. Για την προστασία των δικαιωμάτων των τρίτων κρατών στη σχετική περιοχή, το δικαστήριο έχει προχωρήσει στην ανάπτυξη μιας νέας μεθόδου. Αυτή η τελευταία, είναι μια αρκετά εύστοχη και λειτουργική μέθοδος όπου έχει υιοθετήσει το δικαστήριο, στις υποθέσεις οριοθετήσεων, τα τελευταία χρόνια. Όπως περιέγραψε στην υπόθεση Νικαράγουα κ. Ονδούρας, «είναι σύνηθες σε μια δικαστική οριοθέτηση το ακριβές τελικό σημείο να μένει απροσδιόριστο προκειμένου να αποφευχθεί η προσβολή των δικαιωμάτων τρίτων κρατών».⁹⁷ Στη Μαύρη Θάλασσα, το δικαστήριο δήλωσε ότι “θα παρέμενε βόρεια από οποιαδήποτε περιοχή όπου θα μπορούσαν να εμπλακούν συμφέροντα τρίτων” και αποφάσισε ότι τα σύνορα θα πρέπει να ακολουθούν μια γραμμή ίσης απόστασης νότια μέχρι το σημείο πέρα από το οποίο ενδέχεται να επηρεαστούν τα συμφέροντα τρίτων κρατών.⁹⁸

Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο, ότι «η πραγματικότητα είναι ότι αυτό το αυστηρά *inter partes* δεσμευτικό αποτέλεσμα δεν μπορεί να διατηρηθεί σε ορισμένες περιπτώσεις ερμηνείας των συνθηκών ή αποφάσεων σχετικά με το καθεστώς των εδαφών ή τη θαλάσσια οριοθέτηση.»⁹⁹ Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας των αποφάσεων θαλάσσιας οριοθέτησης σημαίνει ότι στην πράξη, ενδέχεται να επηρεάσουν τα έννομα συμφέροντα τρίτων κρατών, παρόλο που θεωρητικά δεσμεύουν μόνο τα μέρη της υπόθεσης. Τα μέρη σε μια υπόθεση οριοθέτησης μπορούν να βασιστούν σε απόφαση για να δικαιολογήσουν την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων τους σε έναν τομέα που υπόκειται σε αξιώσεις τρίτου κράτους. Επιπλέον, όπου δεν υπάρχουν αλληλεπικαλυπτόμενα δικαιώματα τρίτων κρατών, μια απόφαση οριοθέτησης μπορεί να θεωρηθεί ως οριστικός προσδιορισμός του τίτλου των μερών στις θαλάσσιες ζώνες, με *erga omnes* αποτελέσματα.¹⁰⁰ Έτσι, ανεξάρτητα από το αν υπάρχουν συμφωνίες στην περιοχή, ενδέχεται να υπάρχουν θαλάσσια δικαιώματα τρίτου κράτους αλληλεπικαλυπτόμενα ή ενδεχομένως μερικώς αλληλεπικαλυπτόμενα με τα δικαιώματα που διεκδικούν τα μέρη της υπόθεσης. Ένα δικαστήριο που οριοθετεί ένα όριο σε μια τέτοια κατάσταση πρέπει να λάβει θέση σχετικά με το εάν πρέπει να ληφθεί υπόψη η ύπαρξη αλληλεπικαλυπτόμενων αξιώσεων τρίτων κρατών.

⁹⁷ ICJ, Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), 2007

⁹⁸ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine) [2009] ICJ Rep. 61, 207-209

⁹⁹ C. Brown, ‘Article 59,’ in A. Zimmerman et al. (eds.), The Statute of the International Court of Justice: A Commentary (Oxford University Press Oxford 2012) 1434

¹⁰⁰ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5, p. 289

Συγκεκριμένα, τα δικαστήρια δεν έλαβαν ποτέ υπόψη την εθνική νομοθεσία των Μερών ή την πρακτική και τις θέσεις τους στο πλαίσιο συμφωνιών με τρίτα κράτη.¹⁰¹

Όσον αφορά τη συμφωνία στην οποία προχώρησαν η Τουρκία και η Λιβύη, το 2019, μπορεί να λεχθεί ότι ήταν η πρώτη συμφωνία που αμφισβητούσε άμεσα τα δικαιώματα της Ελλάδας και της Κύπρου σε θαλάσσιες ζώνες. Σε συνέχεια της όλης τακτικής αμφισβητήσεων και του επίμονου αντιρρησία σε θεμελιώδεις κανόνες του δικαίου της θάλασσας, η Τουρκία συνάπτει Μνημόνιο με τη Λιβύη, χωρίς να υπολογίζει τα δικαιώματα τρίτων κρατών. Χαρακτηριστικό είναι ακόμα ότι η διεθνής κοινότητα αμφισβήτησε την εν θέματι συμφωνία, αναφορικά με τη νομιμότητα της. Στη περίπτωση που έρθει ενώπιον του δικαστηρίου η εγκυρότητα του Συμφώνου Τουρκίας και Λιβύης, είναι σίγουρο, ότι το δικαστήριο θα κρίνει υπέρ της ελληνικής πλευράς, εφόσον θίγονται τα δικαιώματα της στην περιοχή. Το εν θέματι σύμφωνο καταπατά άμεσα περιοχές όπου υφίστανται δικαιώματα σε μεγάλα ελληνικά νησιά, όπως η Κρήτη και η Κάρπαθος. Το δικαστήριο θα αναδείξει την καταστρατήγηση των ελληνικών δικαιωμάτων, εφόσον υπήρχε η πρόβλεψη στο συνυποχητικό Ελλάδας και Τουρκίας, να εξεταστεί το εν εν θέματι ζήτημα.

Αυτό που έχει ενδιαφέρον να δούμε, είναι η δυνατότητα παρέμβασης των τρίτων κρατών, με έννομο συμφέρον, στην υπόθεση οριοθέτησης και κατά πόσο για παράδειγμα η Λιβύη θα μπορούσε να παρέμβει σε μια πιθανή εξέταση του Συμφώνου Τουρκίας-Λιβύης από το δικαστήριο. Κατά κύριο λόγο, το δικαστήριο απορρίπτει παρεμβάσεις από τρίτα κράτη. Στη περίπτωση της Νικαράγουα/Κολομβίας, το δικαστήριο δεν επέτρεψε την παρέμβαση της Κόστα Ρίκα, παρόλο που η τελευταία κατάφερε να θεμελιώσει το έννομο συμφέρον της σε ένα μέρος της σχετικής περιοχής.

Ένα δικαστήριο που οριοθετεί ένα όριο μεταξύ των κρατών A και B δεν μπορεί να θέσει σε εφαρμογή μια συμφωνία οριοθέτησης μεταξύ των κρατών B και Γ όταν κάτι τέτοιο θα έθιγε τα δικαιώματα του κράτους A. Εάν τα κράτη B και Γ έχουν συμπεριλάβει μια περιοχή αλληλοεπικαλυπτόμενων δικαιωμάτων του κράτους A στη συμφωνία οριοθέτησής τους, τότε η απόφαση του δικαστηρίου μπορεί κάλλιστα να έχει αντίκτυπο στη συμφωνία οριοθέτησης B και Γ. Αυτό το αποτέλεσμα μπορεί να αποφευχθεί μόνο εάν τα κράτη εξαιρούν από το πεδίο εφαρμογής της διμερούς συμφωνίας οριοθέτησης περιοχές στις οποίες τρίτα κράτη έχουν αλληλεπικαλυπτόμενα δικαιώματα. Αυτό γίνεται πιο δύσκολο όταν τα δικαιώματα οποιουδήποτε από τα ενδιαφερόμενα κράτη προκύπτουν ως αποτέλεσμα της κυριαρχίας επί των θαλάσσιων χαρακτηριστικών και η κυριαρχία επί αυτών των χαρακτηριστικών αμφισβητείται.¹⁰²

¹⁰¹ Παπασταυρίδης Ε., supra n. 75, σελ.37

¹⁰² Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, supra n.5 , σελ. 276

Σύμφωνα με τα παραπάνω λοιπόν, μπορεί να λεχθεί, ότι είναι πολύ πιθανό, μια παρέμβαση της Λιβύης να απορριφθεί από το δικαστήριο. Η χρήση της μεθόδου τοποθέτησης μια γραμμής χωρίς συγκεκριμένο τελικό σημείο προστατεύει δικαιώματα τρίτων κρατών στη περιοχή. Εφόσον, δεν υφίστανται δικαιώματα τρίτων κρατών, η απόφαση μπορεί να ισχύει *erga omnes*.

Αυτό που είναι χαρακτηριστικό στη περίπτωση του Συμφώνου Τουρκίας-Λιβύης είναι ότι η Τουρκία δεν έχει κοινά θαλάσσια σύνορα με την Λιβύη, δεδομένης της ύπαρξης ελληνικών νησιών μεταξύ τους, συνεπώς δεν μπορούν να προχωρήσουν και σε μια διμερή συμφωνία οριοθέτησης. Αντίθετα, η Ελλάδα έχει κοινά θαλάσσια σύνορα με την Λιβύη και συνεπώς δικαιώματα στη σχετική περιοχή και θα μπορούσε να προχωρήσει σε συμφωνία οριοθέτησης με την τελευταία. Συνεπώς, το δικαστήριο σε ένα πιθανό ερώτημα ισχύς του Συμφώνου, θα αναγνώριζε την έλλειψη δικαιώματος της Τουρκίας να προβεί σε οριοθέτηση με την Λιβύη και την καταπάτηση των ελληνικών δικαιωμάτων. Για ευνόητους λόγους και δεδομένης της δυσχερούς διαπραγμάτευσης ενός συνυποσχετικού με την γείτονα, πολύ πιθανό δεν θα περιλαμβανόταν το Σύμφωνο Τουρκίας-Λιβύης σαν ζήτημα στο συνυποσχετικό Ελλάδας-Τουρκίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διαφορά για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο, είναι η μοναδική διαφορά που αναγνωρίζει η Ελλάδα στο Αιγαίο, και μία μεταξύ των πολλών διαφορών που θέτει η Τουρκία για το Αιγαίο. Η μακροχρόνια αδυναμία εξεύρεσης λύσης στο πλαίσιο του άρθρου 33 του Χάρτη του ΟΗΕ και το σύστημα επίλυσης διαφορών της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας, αποτελεί μια δεινή περιφερειακή κατάσταση, με κινδύνους ιδιαίτερα εύφλεκτους, τα τελευταία χρόνια. Η συνομολόγηση ενός συνυποσχετικού για την υπαγωγή της διαφοράς ενώπιον ενός δικαιοδοτικού οργάνου μάλλον σήμερα φαντάζει μακρινό σενάριο και κυρίως λόγω της αδιαλλαξίας της Τουρκίας να συμφωνήσει για την υπαγωγή μόνο και μίας διαφοράς.

Τα επιχειρήματα των δύο κρατών, σχετικά με τη μέθοδο οριοθέτησης, ξεκινούν από διαφορετικές αφετηρίες, καθώς η Ελλάδα υποστηρίζει την εφαρμογή της μέσης γραμμής, ενώ η Τουρκία την απορρίπτει σθεναρά καθώς θεωρεί ότι η οριοθέτηση πρέπει να γίνεται με βάση ευθύδικους κανόνες. Ωστόσο η αλήθεια βρίσκεται μάλλον κάπου στη μέση. Είναι γεγονός ότι οι πρώτες αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης απέρριπταν μία και μόνο μέθοδο για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και έδιναν περισσότερο αξία στο αποτέλεσμα το οποίο οφείλει να

είναι δίκαιο για τα μέρη. Αυτή είναι η περίοδος της “αυτονομίας της ευθυδικίας” στη νομολογία του δικαστηρίου. Ωστόσο, με τα χρόνια παρατηρείται ότι το δικαστήριο κινείται σε ένα περιγεγραμμένο πλαίσιο εφαρμογής νομικών κανόνων όταν καλείται να αντιμετωπίσει ζητήματα οριοθέτησης. Είναι γεγονός ότι το δικαστήριο, μέσα από τη νομολογία του διασαφηνίζει το νομικό πλαίσιο της υφαλοκρηπίδας, στα σημεία που η Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας έχει σημαντικά κενά. Όπως διαφαίνεται, η προσπάθεια έγκειται στη θεμελίωση των νομικών κανόνων και στην αντιμετώπιση τους με συνέπεια και σταθερότητα.

Ο ρόλος της ευθυδικίας όμως δεν φαίνεται να εκλείπει από τη νομολογία του δικαστηρίου. Συνεχίζει μέχρι και τις νεότερες αποφάσεις, να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, κι αυτό γιατί η έννοια “*ευθύδικο αποτέλεσμα*” αποτελεί όρο που περιλαμβάνεται στο συμβατικό κείμενο της Σύμβασης για το δίκαιο της θάλασσας και συνεπώς είναι μέρος του νομικού κανόνα! Αυτή η σκέψη, ήτοι ότι η ευθυδικία οφείλει να αποτελεί μέρος του κανόνα δικαίου παγιώθηκε και στην απόφαση Λιβύη/Μάλτα. Συνεπώς, η ευθυδικία είναι ένα στοιχείο, το οποίο αποτελεί μέρος του κανόνα δικαίου, όπως προβλέπεται και στο άρθρο 83 της σύμβασης.

Αυτό που γίνεται αντιληπτό, είναι ότι ο ορισμός που αποδίδει η Τουρκία στην έννοια της ευθυδικίας είναι μάλλον αυθαίρετος, αγνοεί την εξέλιξη της έννοιας στη νομολογία τα τελευταία χρόνια, αλλά και ούτε διαχωρίζει τους πολλούς διαφορετικούς χαρακτήρες της ευθυδικίας που υφίστανται, όπως αναλύθηκαν παραπάνω. Αποτελεί βεβαιότητα, ότι εάν κάποια στιγμή η ελληνοτουρκική διαφορά υπαχθεί ενώπιον του Διεθνούς δικαστηρίου της Χάγης, το δικαστήριο δεν πρόκειται να κρίνει επί τη βάση μόνο της ευθυδικίας και κάνοντας νομικά άλματα ως προς το αποτελέσματα, ώστε να εξευρεθεί μια *‘ιση’* λύση, στα πρότυπα *ex aequo et bono*...

Άλλωστε, όπως έχει πει το δικαστήριο “*ευθυδικία δεν σημαίνει ισότητα*”.

Η τριπλή μέθοδος οριοθέτησης που έχει καθιερώσει το δικαστήριο αποτελεί ένα ασφαλές πλαίσιο ανάπτυξης της δικανικής συλλογιστικής του δικαστηρίου ως προς τα βήματα της οριοθέτησης. Οι τελευταίες αποφάσεις που εξέδωσε το δικαστήριο, μας διδάσκουν ότι η ευθυδικία κινείται στο πλαίσιο του νόμου και υπάρχει μέσα σε αυτό και όχι αυτοτελώς. Επιπλέον, η χρήση ως εναρκτήριου βήματος της χρήσης της μέσης γραμμής, είναι βεβαίως ένας θετικός οίωνός για την εδραίωση μιας μεθόδου οριοθέτησης, ωστόσο με επιφύλαξη την ύπαρξη σχετικών περιστάσεων που μπορούν να προκαλέσουν αναπροσαρμογή της. Είναι αλήθεια, ότι το δικαστήριο δεν έχει θέσει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο σχετικών περιστάσεων, αλλά αντίθετα έχει δεχτεί ότι η λίστα είναι ανεξάντλητη και σε κάθε υπόθεση αυτές κρίνονται *ad hoc*, ωστόσο η επίκληση των σχετικών περιστάσεων δεν πρέπει να είναι αντίθετη στο νομικό καθεστώς της υφαλοκρηπίδας. Οι σχετικές περιστάσεις θα πρέπει να σχετίζονται άμεσα με τη φύση της υφαλοκρηπίδας και να μην είναι

άσχετες με αυτές. Οι διαπιστώσεις αυτές του δικαστηρίου, στη νεότερη νομολογία του, προσδίδουν αυτό που εξέλειπε στη σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας, ήτοι τη σταθερότητα της μεθοδολογίας και ένα σημαντικό ποσοστό βεβαιότητας ως προς τη διαμόρφωση της δικανικής συλλογιστικής του δικαστηρίου για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.

Φυσικά, είναι χαρακτηριστικό στις υποθέσεις οριοθέτησης, ότι η κάθε μία υπόθεση έχει τόσο ιδιαίτερα και μοναδικά χαρακτηριστικά που η “προβλεψιμότητα του δικανικού συλλογισμού” δεν μπορεί να είναι αυτονόητη. Αυτό έγκειται και στη φύση των υποθέσεων οριοθέτησης, στις οποίες τα μοναδικά γεωγραφικά και γεωλογικά στοιχεία της κάθε περιοχής χαρακτηρίζουν την κάθε υπόθεση και διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό την απόφαση του δικαστηρίου.

Μια σημαντική παρατήρηση που οφείλεται να γίνει, ως προς την τριπλή μέθοδο οριοθέτησης του δικαστηρίου, είναι ότι τα τρία αυτά στάδια, δεν αποτελούν ανεξάρτητα βήματα του δικαστηρίου, αλλά αντίθετα αλληλεπιδρούν και συγχέονται. Αυτό το φαινόμενο έγινε αντιληπτό κυρίως στην υπόθεση της Μαύρης Θάλασσας. *Όταν εξετάζουμε την προσέγγιση του Δικαστηρίου σχετικά με τις σχετικές περιστάσεις στη Μαύρη Θάλασσα, παρατηρείται ότι αντί να τις περιορίζουμε σε έναν μάλλον στενό ρόλο στο δεύτερο στάδιο της προσέγγισης των τριών σταδίων ως μέσο προσδιορισμού του εάν η προσωρινή γραμμή ίσης απόστασης χρήζει ανάγκης προσαρμογής, αντίθετα αυτές εμφυσούν στην πραγματικότητα ολόκληρη τη διαδικασία.*¹⁰³ Παρά το γεγονός ότι η ονοματολογία έχει αλλάξει, από “ειδικές συνθήκες” σε “σχετικές συνθήκες”, πράγμα θετικό ως προς τον διαχωρισμό τους, στο πλαίσιο της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, αυτό δεν αντικατοπτρίζει αλλαγή ουσίας. *Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη διαδικασία οριοθέτησης ήταν σε μεγάλο βαθμό εκείνοι που αντικατοπτρίζουν την παράκτια γεωγραφία.*¹⁰⁴

Η αξία της σύναψης ενός συνυποσχετικού με την γείτονα χώρα είναι ανεκτίμητη, δεδομένης της ιδιαίτερα εύφλεκτης κατάστασης που επικρατεί στο Αιγαίο τα τελευταία σχεδόν πενήντα χρόνια. Η Ελλάδα είναι μια χώρα που πορεύεται με βάση το διεθνές δίκαιο¹⁰⁵ στις σχέσεις της με τα άλλα κράτη. Η πίστη στους διεθνείς θεσμούς και ειδικά σε ένα κύριο όργανο των Ηνωμένων Εθνών, συνάδει με την γενικότερη στάση της χώρας. Οι αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, ενός κυρίου οργάνου του ΟΗΕ με διεθνή ακτινοβολία, στη μεγάλη τους πλειοψηφία τηρούνται, παρόλο που στη διεθνή κοινότητα δεν υπάρχει ένα κεντρικό όργανο επιβολής του νόμου.

---

¹⁰³ Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, Universitetet i Tromsø, Norway, supra n.5, p.236

¹⁰⁴ ibid 63

¹⁰⁵ Το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών αναφέρει: “Η Ελλάδα είναι αυστηρώς προσηλωμένη στην αρχή της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών επί τη βάση του διεθνούς δικαίου.” στο <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>.

Ωστόσο, είναι αμέριστης σημασίας, η προσφυγή στην Χάγη να γίνει υπό τις σωστές προϋποθέσεις. Πριν την υποβολή της διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα ενώπιον του δικαστηρίου, θα ήταν προτιμότερο να συμφωνηθεί πρώτα η οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης και ιδίως σε “προβληματικές περιοχές” του Αιγαίου, όπου λόγω στενότητας της περιοχής τα 12 ν.μ. φαντάζουν στοιχείο μη ρεαλιστικό.

Εν κατακλείδι, η εν θέματι εργασία προσπάθησε να σκιαγραφήσει τη νέα μέθοδο του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για τις οριοθετήσεις υφαλοκρηπίδας, να αναδείξει τη συλλογιστική του δικαστηρίου σε υποθέσεις οριοθέτησης, ενώ ως υπόθεση εργασίας έγινε μια εφαρμογή της συλλογιστικής του δικαστηρίου επί της ελληνοτουρκικής διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα.

Αυτό που έχει αξία να τονιστεί είναι ότι η προσφυγή στο Διεθνές δικαστήριο δεν θα έχει, κατά μεγάλο βαθμό, απρόβλεπτα αποτελέσματα για τα αντίδικα μέρη, δεδομένης της πλέον παγιωμένης μεθοδολογίας του δικαστηρίου. Ανατρέχοντας την νομολογία από την πρώιμη υπόθεση της Βόρειας Θάλασσας, μέχρι τις τελευταίες αποφάσεις Νικαράγουα/Κολομβία, Κόστα Ρίκα/Νικαράγουα, το δικαστήριο έχει αναγνωρίσει το αδιαμφισβήτητο νομικό δικαίωμα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες πέραν της αιγιαλίτιδας ζώνης. Το αν για ορισμένα νησιά το δικαστήριο αποφασίσει μερική ή μηδενική επήρεια αυτό είναι κάτι που δεν μπορεί να προβλεφθεί απόλυτα, καθώς θα κριθεί από το δικαστήριο ad hoc. Η νομολογία ωστόσο προσφέρει κάποιες ενδείξεις για το σκεπτικό του δικαστηρίου ως προς την επήρεια των νησιών σε κάποιες περιπτώσεις. Η γράφουσα θεωρεί ότι η Χάγη, ως μητέρα της διεθνούς δικαιοσύνης, θα αποδώσει στην εν θέματι διαφορά το δίκαιο και ορθό αποτέλεσμα και από νομικής και από πολιτικής οπτικής. Βέβαια μένει να δούμε τι θα προβλέπει το συνυποσχετικό και υπό ποιους όρους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αποστολίδης Ελ.Χ., Σαρηγιαννίδης Χ.Μιλτιάδης, Χατζηκωνσταντίνου Κ., 2013, Θεμελιώδεις έννοιες στο δημόσιο διεθνές δίκαιο, εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ Α.Ε.

Δίπλα Χ., Ροζάκης Χ., 2004, Το δίκαιο της θάλασσας και η εφαρμογή του στην Ελλάδα, εκδ. Ι.Σιδέρης

Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, 2005, Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας-Εφαρμογές και Εξελιζόμενα είκοσι χρόνια από την υπογραφή της, επιμέλεια: Στέλιος Περράκης, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

Ηρακλείδης Α., 2007, ΑΣΠΙΟΝΑΙΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ, Ελλάδα-Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου, εκδ. Ι.Σιδέρης

Θεοδωρόπουλος Β., 1998, Οι Τούρκοι και εμείς, Φυτράκης, Αθήνα.

Λιάκουρας Π., 2017, “Δυνατότητες Επίλυσης των Διμερών Διαφορών Ελλάδας – Τουρκίας σχετικά με την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας ή και ΑΟΖ μέσω των Διεθνών Δικαιοδοτικών Μηχανισμών”, στο Αντώνης Μπρεδήμας, Φωτεινή Παζαρτζή και Χαράλαμπος Τσιλιώτης (επιμ.), Δίκαιο της Θάλασσας και Μεσογειακός Χώρος - Γεωπολιτική Διάσταση και Επιμέρους Νομικές Πτυχές, Σειρά Mediterranean Agenda, EPLO, (σελ.13-51)

Λιάκουρας Π., 2021, «*Νότια Σινική Θάλασσα: Χρήσιμες Αντανακλαστικές Διδαχές μιας Διεθνούς Διαιτητικής Απόφασης*», στο Στέλιος Περράκης (επιμ.), *Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Πολιτική στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο*, Αθήνα, Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, εκδ. Ι. Σιδέρης, (σελ. 151-172)

Παζαρτζή, Φ., 2015, *Η Δικαιοδοτική Λειτουργία στο Διεθνές Δίκαιο*. Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη

Παπασταυρίδης Ε., 2020, *Οι ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου*, Policy Paper ΕΛΙΑΜΕΠ

Περράκης Στ., (επιμ.), 1996, *Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας*, Αθήνα, Σάκκουλας

Περράκης Στ., 2005, *Η Σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας, Εφαρμογές και εξελίξεις 20 χρόνια από την υπογραφή της*, Αντ.Ν.Σάκκουλας

Περράκης Στ., Μαρούδα Μ.Ντ., 2016, *Διεθνής Δικαιοταξία, Θεωρία και Εφαρμογή Διεθνούς Δικαίου*, Τόμος Α' Δεύτερη έκδοση, Αθήνα:Ι. Σιδέρης

Ροζάκης Χ., 2021 , *Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και το δίκαιο της θάλασσας*, Πόλις

Ρούκουνας Ε., 2010 , *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη

Σούρλας Κ. Π., 1995, *JUSTI ATQUE INJUSTI SCIENTIA, Μια εισαγωγή στην επιστήμη του Δικαίου*, ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ

Συρίγος, Α., 2018, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Αθήνα, Πατάκη

Τσάλτας Γ., Αναγνώστου Χ., 1973, *Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος*, εκδ. Ι.Σιδέρης

Alex G. Oude Elferink, Universiteit Utrecht, The Netherlands, Tore Henriksen, Universitetet i Tromsø, Norway, Signe Veierud Busch, (2018) *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law*, Cambridge University Press

Angela del Vecchio-Roberto Virzo, 2019, *Interpretations of the United Nations Convention on the Law of the Sea by International Courts and Tribunals* , Springer

Banet C., 2020 , *The law of the seabed, Access, Uses and Protection of Seabed Resources*, Brill Nijhoff

Brownlie I., 1998 ,*The Rule of Law in International Affairs*, M. Nijhoff

Cassese A., 2005, *International Law*, Oxford University Press, New York

Churchill R.R. and Lowe A.V., 1999 , *The Law of the Sea*, 3rd edition, Juris Publishing, Manchester University Press

Dipla H., 2008, *Islands” και "New Islands"* , Max Planck Encyclopedia of Public International Law

Hale, W., 2016 , *Τουρκική Εξωτερική Πολιτική 1774-2000*, Αθήνα, Πεδίο

Jensen Øystein, (editor), 2020, *The Development of the Law of the Sea Convention, The Role of International Courts and Tribunals*, Edward Elgar

Schofield Clive, 2019, *The regime of Islands reframed*, Brill Ed.

Myron H. Nordquist, John Norton Moore Ronán Long, *Legal Order in the World's Oceans* , *UN Convention on the Law of the Sea* , Brill Nijhoff

Myron H. Nordquist, Satya Nandan, and Shabtai Rosennet (editors), *Virginia Commentary of UNCLOS III*, Brill Nijhoff

Yoshifumi Tanaka , 2019,*The International Law of the Sea*, Cambridge University Press

Charney Jonathan I., 1994, *Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law*, 88 *AJIL* 227

L.D.M. Nelson, 1990, *The roles of Equity in the Delimitation of Maritime Boundaries*, 84 *II AJIL* 837

Kozyris Ph. J., 1998, *Lifting the Veils of Equity in Maritime Entitlements: Equidistance with Proportionality around the Islands*, *Denver Journal of International Law & Policy*, vol.26, number 3

Van Dyke Jon M., 2005, *An Analysis of the Aegean Disputes under International Law*, *Ocean Development and International Law*, Taylor and Francis Inc

---

NΟΜΟΛΟΓΙΑ

- ICJ, North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands), 1969
- ICJ, Aegean Sea Continental Shelf (Greece v. Turkey), 1978
- ICJ, Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), 1982
- ICJ, Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America), 1984
- ICJ, Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), 1985
- ICJ, Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening), 1992
- ICJ, Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), 1993
- ICJ, Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), 2001
- Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening), 2002
- ICJ, Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), 2007
- ICJ, Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), 2009
- ICJ, Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), 2012

- ITLOS, Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), 2012
  - ICJ, Maritime Dispute (Peru v. Chile), 2014
  - ICJ, Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), 2018
  - PCA, South China Sea Arbitration, 2016
  - Anglo-French Dispute on Continental Shelf Arbitration, 1977
-

ΘΕΣΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών για την υφαλοκρηπίδα, 1958
- Σύμβαση Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας, 1982
- Καταστατικό Ηνωμένων Εθνών, 1951
- Καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης,
- Σύμβαση της Γενεύης για το δίκαιο των Συνθηκών, 1969

